

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

РЯЗАНОВА НАДІЯ СЕРГІЇВНА

УДК 336.01/.02: 330.3: 004.77 (043.3)

**ФІНАНСОВЕ РАХІВНИЦТВО У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ
СУСПІЛЬСТВІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі фінансів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Федосов Віктор Михайлович,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
завідувач кафедри фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Давиденко Надія Миколаївна,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України (м. Київ), завідувач
кафедри фінансів

доктор економічних наук, старший науковий
співробітник
Зимовець Владислав Вікторович, ДУ «Інститут
економіки і прогнозування НАН України» (м. Київ),
завідувач відділу фінансів реального сектору

доктор економічних наук, професор
Соколовська Алла Михайлівна,
ДННУ «Академія фінансового управління»,
заступник директора НДФІ

Захист дисертації відбудеться «29» травня 2018 року о 10:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.04 у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03057, м. Київ, просп. Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-Г, кім. 601.

Автореферат розісланий «27 » квітня 2018 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

В.М.Опарін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Економіка України об'єктивно розвивається у загальному тренді інформаційного суспільства, і у ХХІ ст. в ній поступово вибудовується характерна для неї інфраструктурна підсистема фінансів – фінансове рахівництво (від англ. financial accounting, що транслітерується українською як фінансовий екзаунтинг). Являючи собою системну діяльність із виявлення, збору, накопичення, аналітичної обробки, підготовки і подання корисної відкритої, тобто необмеженої за доступом, такої, що не належить до конфіденційної, таємної або службової інформації у зручних і зрозумілих інформаційних продуктах та послугах, фінансове рахівництво забезпечує транспарентність фінансів, мінімізацію їхньої інформаційної асиметрії та ризиків, а також використання інформації фінансів як економічного ресурсу. Без цього неможливо формувати в Україні інвестиційно привабливу і конкурентну економіку, реалізувати концепцію сталого розвитку та політику євроінтеграції, вирішувати завдання Стратегії національної безпеки (2015).

Інформація (інформаційний обмін) іманентна фінансам (фінансовим відносинам), є їхнім атрибутом, об'єктивною властивістю. Це положення визначальне у дослідженні фінансів інформаційної економіки і, зокрема, фінансового рахівництва, стрімкість розвитку якого забезпечується появою новітніх інформаційних технологій. Де-факто діяльність, що характерна фінансовому рахівництву в сучасній економіці вже існує, але як цілісний самостійний інститут суспільства воно ще не сформоване і стане таким лише у реально сформованій інформаційній економіці. Слідуючи концепції етапів становлення суспільних інститутів, можна констатувати, що на сьогодні діяльність фінансового рахівництва як інституту вже типізована, і розпочинаються етапи опредметнення – перетворення на об'єктивну соціальну реальність, та узаконення його соціального порядку, пояснення й обґрунтування.

Незважаючи на актуальність розвитку та інституціоналізації в Україні фінансового рахівництва, його сутність, теоретичні та організаційні засади, практика в економіці макро- і мікрорівнів, перспективи розвитку досліджені сучасною вітчизняною фінансовою наукою недостатньо. Разом з тим українська класична наука публічних фінансів кінця ХІХ – початку ХХ ст. вже використовувала поняття фінансового рахівництва, яке ввів патріарх економічної думки України, фундатор київської політекономічної школи Микола Бунге, зробивши тим вагомий внесок у побудову її лексику і розширивши тим самим її категоріально-понятійний апарат. М.Бунге фактично заклав теоретико-методологічні основи вивчення фінансового рахівництва українською фінансовою наукою. Дослідження у сучасному контексті понять, введених у науковий обіг майже 150 років тому, дозволяє глибше зрозуміти сутність, місце і роль цієї інформаційної підсистеми фінансів у житті суспільства, визначити напрями її розвитку, використовувати на користь економічного прогресу.

Фундамент дослідження інформації як унікального ресурсу інформаційної економіки та її фінансів закладено працями провідних західних економістів, серед яких Д.Белл, С.Беннет, А.Брайан, Ф.Вебстер, Дж.Дебр, К.Ерроу, М.Кастельс, Р.Карлін, Х.Клодт, Т.Кун, Р.Ліндеман, Г.Манків, Х.Найт, Б.Нідлз, М.Портер, І.Пригожин, А.Раппопорт, Д.Робертсон, А.Саймон, Т.Сакайя, Дж.Сорос, Дж.Стіглер, Т.Стоньєр, Д.Тіс, Е.Тоффлер, І.Фішер, Ф.Фукуяма, М.Хенн, В.Шарп,

К.Шваб, К.Шеннон, Ф.Шнейдер, Б.Елліот, У.Ешбі та інші.

Основи інституціоналізації, зокрема інституціоналізації фінансів (фінансової інфраструктури економіки), досліджувалися такими провідними українськими і зарубіжними вченими, як П.Бергер, Т.Веблен, Т.Лукман, В.Опарін, Е.Островська-мл., Т.Пасентко, Ю.Пахомов, Д.Робертсон, Ф.Уобстер, В.Федосов, Р.Хасбулатов, А.Чухно та інші.

В українській науці важливі здобутки у дослідженні інформаційної підсистеми фінансів, ролі інформації в адмініструванні податків та управлінні корпоративними фінансами мають В.Андрущенко, Н.Давиденко, В.Зимовець, Ю.Іванов, А.Крисоватий, В.Мельник, А.Соколовська, О.Терещенко, В.Федосов та інші.

Прогрес суспільства залежить від розвиненості його ключових інститутів, серед яких в інформаційній економіці важливе місце посідає і фінансове рахівництво, інституціоналізація якого є складовою загального процесу інституціоналізації фінансів. Якщо країні вдасться пришвидшити економічний прогрес, однак її ключові економічні інститути відстають, цей дисонанс обмежує можливості збільшення національного багатства. Цим обумовлена актуальність наукового опрацювання генези і сутності фінансового рахівництва, його теоретичних та організаційних засад, місця і ролі у практиці сучасної економіки України та перспектив розвитку. Досліджуючи сучасну парадигму фінансового рахівництва, поставлена мета науково обґрунтувати і логічно пов'язати між собою поняття, що утворюють цілісну концепцію цієї інформаційної інфраструктурної підсистеми фінансів, об'єктивні реально існуючі у суспільстві зв'язки і взаємовідносини якої в інформаційному суспільстві організовуються у його цілісний самостійний інститут.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дане дослідження є складовою науково-дослідної роботи кафедри фінансів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за темами «Фінансова інфраструктура ринкової економіки» (номер державної реєстрації 0107U001336) і «Макрофінансові стабілізатори в системі державного регулювання економічного розвитку» (номер державної реєстрації 0113U004262). У межах цих тем розкрита сутність, характерні ознаки, суспільне призначення, місце і роль фінансового рахівництва у фінансовій інфраструктурі інформаційної економіки, теоретичні та інституційні засади; виокремлено етапи його розвитку та інституціоналізації, особливості прояву у практиці сучасної макро- і мікроекономіки, а також перспективи розвитку в економіці України.

Мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. Мета дисертації – розкрити сутність, теоретичні та організаційні засади фінансового рахівництва, сучасний стан і перспективи у практиці макро- і мікроекономіки України.

Для досягнення мети у роботі поставлено такі завдання:

- виділити в практиці інформаційного обміну у фінансах періоду XX – XXI століть етапи розвитку та інституціоналізації їх підсистеми відкритої інформації – фінансового рахівництва;
- розкрити сутність, характерні риси та об'єктивне призначення фінансового рахівництва як особливої інформаційної підсистеми фінансів;
- визначити інституційну концепцію фінансів як теоретичну основу розвитку

та інституціоналізації фінансового рахівництва;

- з позицій методології і теорії економічної науки сформулювати інформаційну концепцію фінансів;
- виявити властивості інформації фінансів, що визначають її особливості як економічного ресурсу;
- виокремити організаційні засади розвитку та інституціоналізації в Україні фінансового рахівництва, що забезпечують транспарентність фінансів;
- визначити місце і роль фінансового рахівництва в практиці економіки макрорівня на прикладі діяльності державних і місцевих органів виконавчої влади України;
- визначити місце і роль фінансового рахівництва в практиці економіки мікрорівня на прикладі діяльності корпорацій;
- розкрити особливості практики фінансового рахівництва як бізнесу та оцінити його значення у розвитку економіки України;
- з'ясувати сутність, особливості та призначення податкового рахівництва як актуальної для України перспективи розвитку фінансового рахівництва;
- виявити актуальні для інформаційної економіки напрями дослідження цінкової концепції інформації фінансового рахівництва;
- встановити пріоритети подальшого розвитку фінансового рахівництва в Україні у контексті завдань політики сталого економічного розвитку.

Об'єктом дослідження є фінансове рахівництво – інформаційна інфраструктурна підсистема фінансів, об'єктивні зв'язки і взаємовідносини якої в інформаційній економіці поступово організовуються у цілісний самостійний інститут суспільства.

Предметом дослідження є фінансові відносини і процеси у ході розвитку та інституціоналізації фінансового рахівництва.

Методи дослідження. Дисертаційна робота базується на використанні принципу єдності теорії і практики, вивченні вектора розвитку економічних процесів на основі методу наукової абстракції. Для досягнення цієї мети і розв'язання завдань використано такі методи наукового пізнання: діалектичний (під час вивчення генези та етапів розвитку й інституціоналізації фінансового рахівництва, оцінки його перспектив); історико-логічний (для вивчення наукових підходів у питаннях інституціоналізації, становлення інститутів інформаційного суспільства); системно-структурний аналіз економічних процесів та явищ (у дослідженні інформаційної концепції фінансів і фінансового рахівництва як їхньої інформаційної підсистеми, побудові інституційної матриці фінансів); аналіз і синтез (у розгляді функціонування фінансового рахівництва в діяльності державної і місцевої гілок влади, управлінні корпораціями, а також ролі фінансів і фінансового рахівництва в економіці як відкритій динамічній системі); економіко-математичні методи (у процесі побудови таблиць, графіків і моделей прогнозування середньострокового розвитку); логічного узагальнення (для формулювання висновків); експертних оцінок і прогнозований (в обґрунтуванні ролі фінансового рахівництва в діяльності державної і місцевої гілок влади, управлінні корпораціями та економіки в цілому, а також перспектив його розвитку в Україні); статистичний

та графічний методи (під час обробки й узагальнення даних статистики).

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань інформаційного обміну та фінансів, офіційні статистичні дані, монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних економістів, дані міжнародних організацій (ООН, ОЕСР, МВФ, Групи Світового банку тощо) та Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, зарубіжних дослідних агенцій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному дослідженні теорії та практики функціонування фінансового рахівництва в економіці інформаційного суспільства, у результаті чого сформульовано такі положення, що характеризують новизну роботи:

вперше:

- сформульовано інформаційну концепцію фінансів, що базується на розумінні інформації як невід’ємного атрибуту, внутрішній об’єктивній властивості фінансових відносин. Виокремлено поняття первинної (повної) та вторинної (не тотожної первинній) інформації фінансів, розбіжність між якими є інформаційною невизначеністю та основою вірогідності і ризиків, розкрито їхні закономірні зв’язки. Виділено у фінансах інформаційної економіки процес інформаційного наближення, який слугує протипологом інформаційній асиметрії й може бути означений як закон інформаційного наближення. Розкрито об’єктивну взаємодію руху вартості та інформації як змісту фінансових відносин (вартісно-інформаційну взаємодію), визначено інформаційну функцію фінансів. Ці положення закладають теоретичну основу практики фінансів, адекватної викликам інформаційної економіки та системі управління фінансами макро- і макроекономіки відповідно до об’єктивних законів інформаційного обміну;

- розкрито сутність, особливості та об’єктивне призначення фінансового рахівництва – інформаційної інфраструктурної підсистеми фінансів, суспільного інституту, що характеризується відкритістю інформаційних продуктів і послуг як таких, що не обмежені за доступом, оскільки не містять конфіденційної, таємної або службової інформації. Визначено теоретичні та інституційні засади фінансового рахівництва, його особливості використання у практиці макро- і мікроекономіки, етапи розвитку та інституціоналізації, перспективи розвитку в Україні. Комплексний підхід дозволив сформулювати цілісну концепцію фінансового рахівництва – інформаційної підсистеми фінансів, саме через яку реалізується їхня транспарентність і завдяки якій мінімізуються їх інформаційна асиметрія і ризики;

- розкрито сутність податкового рахівництва, характерні риси, що обумовлені його предметом і безпосередньою належністю до фінансового та управлінського рахівництва, призначення в економіці макро- та мікрорівнів. Встановлено, що податкове рахівництво, як ключове в практиці адміністрування податків, на сучасному етапі домінує у політиці розвитку в Україні інформаційної підсистеми фінансів макроекономічного рівня, визначаючи тим характер розвитку фінансового рахівництва в цілому. Запропоновано заходи, спрямовані на розвиток загальної системи фінансового рахівництва, що сприятиме збалансованому становленню

інформаційної підсистеми фінансів, їх реальній транспарентності, відповідності запитам інформаційної економіки;

удосконалено:

- інституційну концепцію фінансів в частині, по-перше, визначення поняття «інститут фінансів» (або «інститут фінансової інфраструктури») інформаційної економіки як відносно стійкої, сформованої адекватно інформаційному суспільству системи економічних відносин, існування якої обумовлено необхідністю задоволення потреб членів суспільства у вартісно-інформаційному обміні; по-друге, виокремлення характерних рис інституту фінансів; по-третє, систематизації його як динамічної структури, яка в цілому та елементи якої функціонують за фрактальним принципом. Побудована принципова схема інституційної матриці фінансової інфраструктури національної економіки з виділенням її підсистем на макро- і мікрорівнях, що може використовуватися для моделювання системи фінансових відносин і відповідних потоків капіталу в економіці України;

- трактування поняття «інформація у фінансових відносинах» у частині диференціації та визначення понять «інформація фінансів» і «фінансова інформація». Запропоновано трактувати поняття «інформація фінансів» як ширше за поняття «фінансова інформація». Визначено, що фінансова інформація є такою, що представляє (відображає) рух грошового капіталу через його вартісні параметри, а взяті в цілому фінансова інформація та інформація про процеси і явища, що супроводжують цей рух, обумовлюють його чи обумовлені ним, є інформацією фінансів. Класифіковано та описано властивості явища (феномена) інформації у застосуванні до інформації фінансів, а для фінансової інформації вперше виділено унікальну, притаманну лише їй ознаку – здатність представляти все в універсальному співставному у часі та просторі вартісному (грошовому) вимірі. Ця властивість лежить в основі аналізу, планування і контролю потоків грошового капіталу, дослідження всієї гами вартісних відносин. Реалізація таких підходів до розуміння інформації фінансових відносин сприяє розвитку теорії фінансів інформаційної економіки та практиці ефективного використання інформації фінансів як економічного ресурсу, джерела створення доданої вартості, товару;

- оцінку ролі інформаційної діяльності в сучасній економіці в частині виокремлення фінансового рахівництва як самостійної сфери бізнесу та розкриття особливостей, що визначають його економічну привабливість для підприємців і корисність для суспільства. Виявлена чітка тенденція до зростання ролі інформаційної діяльності у забезпеченні зайнятості і створенні ВВП в Україні на фоні падіння значення інших галузей. Розраховано на середньострокову перспективу (до 2020 р.) річний обсяг валової доданої вартості, згенерованої одним середньостатистичним зайнятим в інформаційній діяльності України. Обґрунтована необхідність внесення до Класифікатора видів економічної діяльності (КВЕД ДК 009:2010) змін, що полягають у включенні в нього інформаційної діяльності як самостійного виду, з виокремленням у її складі фінансового рахівництва зокрема. Реалізація пропозицій корисна для удосконалення державної статистики, дозволить адекватно відображати роль інформаційної сфери в економіці країни, сприятиме реалістичності макроекономічного планування і формуванню необхідної учасникам економіки інформаційної бази;

- існуючі наукові підходи до визначення вартості інформації як економічного ресурсу, її ціни як товару в частині обґрунтування доцільності враховувати у ціні інформаційного товару фінансового рахівництва властивостей інформації фінансів і виділення у структурі його вартості трьох органічно поєднаних складових: вартості а) змістовної складової, б) інтелекту виконавців інформаційних продуктів і послуг, в) різного роду інформаційної техніки і технологій. Використання цих підходів у розробці вітчизняною фінансовою наукою цінової концепції інформації фінансів сприятиме формуванню в інформаційній економіці цін на інформаційні товари і послуги, адекватних реаліям нової економіки, вестиме до відповідних позитивних структурних змін в економіці в частині підвищення ролі інтелектуальної та інформаційної діяльності;

набули подальшого розвитку:

- ідентифікація чинників та етапів розвитку інформаційної підсистеми фінансів за рахунок їх систематизації для фінансового рахівництва. Виявлено, що де-факто діяльність фінансового рахівництва існувала у суспільстві вже багато десятиліть, але лише в інформаційній економіці відбувається її становлення як суспільного інституту, що й визначає розвиток її фінансів. Встановлено, що нині фінансове рахівництво перебуває на початку одночасно другого (опредметнення) і третього (узаконення) етапів своєї інституціоналізації, чітко диференціюється від бухгалтерського обліку, який є його інфраструктурною підсистемою. Такий підхід до питань становлення інформаційної підсистеми сучасних фінансів дозволяє структурувати і пріоритезувати чинники, реалізація яких сприятиме ефективному розвитку та інституціоналізації фінансів в інформаційному суспільстві;

- диференціація організаційних засад транспарентності фінансів за рахунок виокремлення засад, обов'язкових для інституціоналізації фінансового рахівництва, включаючи: а) законодавче закріплення принципу транспарентності в обміні інформацією; б) стандартизацію підходів до підготовки обов'язкової фінансової звітності; в) корпоративне управління як систему забезпечення належного інформаційного обміну. У цих сферах встановлено і систематизовано пріоритетні для України питання, вирішення яких забезпечує транспарентність її фінансів на макро- та мікроекономічному рівнях;

- систематизація процесів інформаційного обміну в фінансах макроекономіки за рахунок розкриття місця і ролі фінансового рахівництва у діяльності державних і місцевих органів управління України. Виявлено, що розвитку в Україні актуальної на сучасному етапі «зеленої», відомої ще як «біо-» економіки перешкоджає, зокрема: а) дефіцит інформації, яка дозволяла б легко визначати частку енерговитрат та інших ресурсів у вартості продукції, оцінювати ресурсо- та енергоефективність окремих видів діяльності; б) відсутність або застарілість даних щодо діяльності поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ) і стічними водами; в) незіставність і значна розбіжність між інформацією, що надається різними відомствам по ТПВ і стічних водах. Рекомендовано органам статистики та іншими органами виконавчої влади забезпечити належний збір, обробку і надання зазначеної інформації, одночасно з натуральними показниками збирати і надавати дані, що характеризують вартісний аспект процесів. Реалізація пропозицій покращить інформаційне забезпечення розвитку в Україні «зеленої» економіки,

підвищить її інвестиційну привабливість;

- систематизація процесів інформаційного обміну у фінансах мікроекономіки за рахунок розкриття місця і ролі фінансового рахівництва у діяльності корпорацій в Україні. Виявлено, що, незважаючи на досягнення провідних вітчизняних корпорацій, переважна більшість корпорацій країни значно відстає від зарубіжних корпорацій в організації і реалізації інформаційного обміну, наданні корисної інформації фінансів, що в кінцевому рахунку знижує їх конкурентоспроможність, ринкову вартість, негативно впливає на економіку в цілому. Рекомендовано у державних програмах розвитку передбачити навчальні та організаційні заходи, спрямовані на забезпечення підвищення якості інформаційного обміну вітчизняних корпорацій та їхньої грамотності у питаннях фінансового екзаунтингу;

- політика забезпечення сталого економічного розвитку України за рахунок подальшого становлення в країні фінансового рахівництва в частині: по-перше, підготовки належного кадрового потенціалу і підняття фінансової грамотності суспільства; для цього запропоновано запровадити у вищих навчальних закладах дисципліну «Фінансове рахівництво» («Фінансовий екзаунтинг»), детальну тематичну структуру якої розроблено. По-друге, розвитку теорії, а за нею – і практики забезпечення стану динамічної рівноваги макроекономіки як відкритої системи; для цього окреслено актуальні і перспективні для української фінансової науки напрями дослідження ролі фінансів і, зокрема, фінансового рахівництва у цьому процесі. По-третє, запровадження в інформаційний обмін в економіці країни бенчмарків і нових параметрів та критеріїв оцінки макроекономіки та її фінансів, окремі з яких описано. Реалізація пропозицій сприятиме підвищенню професійного рівня необхідних в інформаційній економіці аналітиків, експертів з питань фінансів, розвитку у фінансовій науці і політиці стратегічного бачення, формуванню належного інформаційного інструментарію, що актуально для політики сталого розвитку України, вирішення завдань Стратегії національної безпеки (2015).

Практичне значення одержаних результатів підтверджують відповідні документи. Рекомендації стосовно: а) практики розвинених економік із формування витрат з урахуванням таких інформаційно-фінансових новацій сучасної економіки, як бенчмарки; б) використання нових параметрів і критеріїв оцінки фінансів та економіки макрорівня; в) досвіду передових економік з побудови інформаційного обміну та пов'язаних із цим витрат відповідно до вимог сталого розвитку і «зеленої» економіки; г) використання інструментарію фінансового рахівництва для забезпечення прозорості діяльності державних органів управління – були використані Департаментом з фінансово-економічних питань, бухгалтерського обліку та фінансової звітності Міністерства фінансів України під час підготовки матеріалів для аналізу фінансово-економічної діяльності міністерства та бюджетних пропозицій, а також у складанні зведеної фінансової і бюджетної звітності міністерства (довідка про впровадження № 16000-04-7/26014 від 27.09.2017). Висновки щодо виявлення особливостей фінансової інформації в інформаційному суспільстві у частині їх практичного застосування у сучасній ринковій економіці; суспільного призначення інституту фінансового рахівництва в частині його ролі у розкритті інформації; інформаційних послуг фінансового рахівництва – були використані Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку у ході

стратегічного планування розвитку фондового ринку, вироблення та аналізу показників, що характеризують стан його розвитку, а також розробки освітніх програм фондового ринку і підвищення фінансової грамотності населення (довідка про впровадження №22/02/11313 від 19.05.2016). Рекомендації, що стосуються ролі фінансового рахівництва у забезпеченні а) прозорості фінансової інфраструктури економіки, б) зменшенні інформаційної асиметрії на ринку фінансових послуг та в) належного ринкового позиціонування його учасників – знайшли практичне застосування в діяльності Ліги страхових організацій України (ЛСОУ) при організації інформаційного та аналітичного забезпечення, а також у співпраці зі ЗМІ з суспільно-політичного позиціонування і зміцнення іміджу ЛСОУ (довідка про впровадження № 128/III-6 від 15.06.2017). Висновки стосовно ролі фінансового рахівництва у розвитку корпоративного управління корпорацією, напрями його використання в управлінні поточною діяльністю корпорації, а також щодо можливостей його застосування для мінімізації ризиків – були використані фінансово-економічним управлінням ПАТ «Укртатнафта» під час формування планів розвитку акціонерного товариства (довідка про впровадження № 43/02-202 від 06.06.2017). Рекомендації щодо ролі відкритої фінансової інформації в діяльності корпорацій та системі корпоративного управління – були використані у ході реалізації в Україні Програми IFC з розвитку корпоративного управління (1998–2006 рр.) (довідка про впровадження № 056-2016 від 12.05.2016). Окремі результати дисертаційного дослідження були запроваджені в практику підготовки фахівців у ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана» шляхом включення до дисципліни бакалаврського рівня «Фінансовий ринок», а також дисциплін магістерського рівня «Держава на фінансовому ринку» і «Ринок фінансових послуг» наукових положень дисертації щодо інформаційної функції фінансів, фінансового рахівництва як інформаційної підсистеми сучасних фінансів, його місця і ролі в діяльності державних і місцевих органів управління, а також корпорацій (довідка про впровадження від 06.10.2017).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням. Наукові положення, висновки і рекомендації, що викладені в дисертації і винесені на захист, отримані автором особисто. Внесок автора у наукові праці, опубліковані у співавторстві, наведені у списку публікацій.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення і висновки дисертації доповідалися й обговорювалися на 17 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, форумах: «Безпека людини, суспільства, держави» (Київ, 2017); «Економіка, фінанси та управління: оцінка та перспективи розвитку» (Полтава, 2017); «Фінансові механізми забезпечення розвитку економіки України в сучасних умовах» (Київ, 2016); «Європейський вибір – нові можливості для прогресу та зростання фінансової системи» (Київ, 2015); «Фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання» (Кременчук, 2014); «Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрями розвитку» (Київ, 2013); «Фінансування інноваційного розвитку України: стан, проблеми та перспективи» (Київ, 2013); «Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу» (Київ, 2011); «Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу» (Київ, 2010); «Забезпечення відкритості, прозорості та об'єктивності оцінювання

якості навчальної роботи студентів: досвід, проблеми, перспективи розвитку» (Київ, 2010); «Державне регулювання на фінансовому ринку України 2009» (Київ, 2009); «Актуальні питання оподаткування фінансових установ та операцій з фінансовими активами. Сьогодення та перспективи» (Київ, 2008); «Проблеми конкурентоспроможності економіки в умовах євроінтеграції: регіональні аспекти» (Запоріжжя, 2008); «Досвід організації та активізації навчального процесу на основі впровадження інноваційних технологій» (Київ, 2008); «Роль бухгалтерів і аудиторів в сучасному світі» (Київ, 2007); «Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності: досвід та перспективи впровадження в країнах перехідної економіки» (Дніпропетровськ, 2007); «Полімери в Україні – технології, інвестиції, розвиток» (Київ, 2007).

Публікації. За основними положеннями дисертації опубліковано 58 наукових праць загальним обсягом 102,0 д.а., з них 1 одноосібна і 2 колективні монографії, 2 колективні підручники, 2 одноосібні і 2 колективні навчальні посібники, 22 статті у наукових фахових виданнях України, 6 статей у наукових фахових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, 2 статті у наукових періодичних виданнях інших країн, 1 стаття у наукових виданнях, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах, та 18 в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 370 сторінок і містить 11 таблиць на 8 сторінках, 14 рисунків на 9 сторінках, 22 додатки на 64 сторінках. Список використаних джерел налічує 414 найменувань на 40 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, її актуальність, визначено мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, його наукову новизну. Охарактеризовано її інформаційну базу, практичне значення результатів і ступінь їх апробації.

У **розділі 1 «Генеза та сутність фінансового рахівництва»** досліджено передумови та етапи розвитку фінансового рахівництва, його сутність, призначення та особливості в інформаційній економіці макро- і мікрорівнів.

На кожному етапі розвитку суспільства в його економіці стрімко формуються насамперед ті види діяльності, що характерні цьому етапу і визначають подальший прогрес. Розкрито, що в інформаційній економіці серед їх числа фінансове рахівництво, яке являє собою діяльність із виявлення, збору, накопичення, аналітичної обробки, підготовки і подання корисної відкритої, тобто такої, що необмежена за доступом, оскільки не належить до конфіденційної, таємної або службової, інформації у зручних і зрозумілих інформаційних продуктах і послугах.

Виявлено, що системне формування фінансового рахівництва відбувалося у фінансах ХХ ст., і в ХХІ ст. де-факто практика фінансового рахівництва вже існує, представляючи інформаційну підсистему фінансів. Стрімкість розвитку фінансового рахівництва є результатом об'єктивного посилення у суспільстві запиту на інформаційну відкритість фінансів і уможливорюється прогресом в інформаційних технологіях. Очікується, що наступний етап його розвитку буде пов'язаний із відкриттям на початку 2010-х років технології Blockchain, яка, забезпечуючи

транзакції з активами, передбачає інформаційний обмін без посередників, підвищує швидкість транзакцій, зменшує витрати і запобігає корупції та іншим зловживанням.

Об'єктивні реально існуючі у суспільстві зв'язки і взаємовідносини, що пов'язані з діяльністю фінансового рахівництва, поступово формуються у цілісний інститут суспільства, який зможе стати таким лише у розвиненій інформаційній економіці. Слідуючи існуючим науковим підходам у дослідженні інституціоналізації як динамічного процесу виникнення, становлення і закріплення соціального порядку, виявлено, що фінансове рахівництво нині входить у другий етап інституціоналізації (відбувається його опредметнення) і одночасно розпочинається входження у третій етап (узаконення). На першому етапі відбувається типізація діяльності, що стає змістом інституту, вона позначається поняттям «інститут», і відбувається прийняття інституту членами соціуму.

Фінансове рахівництво належить до інформаційної підсистеми фінансів, до якої входять також рахівництво управлінське та податкове. Останнє, по суті, є підсистемою перших двох (рис. 1).

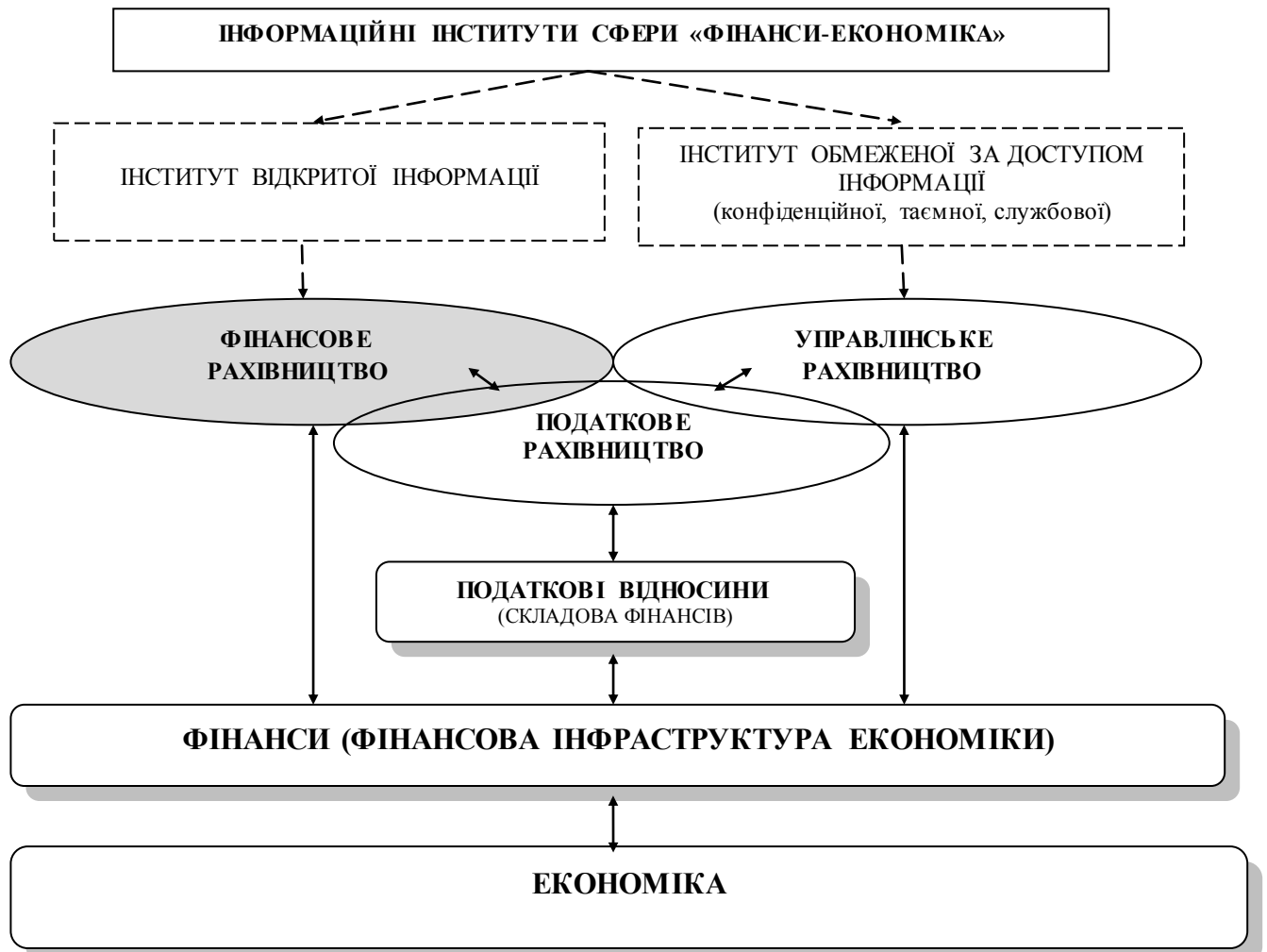

Рис. 1. Структурно-логічна схема зв'язків інформаційних підсистем фінансів

Встановлено, що сучасна українська фінансова наука тільки розпочинає цілеспрямовано вивчати фінансове рахівництво, але її класична наука публічних фінансів (кінець XIX – початок XX ст.) вже використовувала це поняття, яке ввів у

вітчизняну науку М. Бунге у праці «Державне рахівництво і фінансова звітність Англії» (1890).

Розкрито, що відкритість інформації є характерною рисою фінансового рахівництва. Об'єкт його діяльності – фінансові відносини, насамперед, а також відносини і процеси, що їх зумовлюють, супроводжують і слідує за ними. Предмет діяльності – інформація, що стосується фінансів усіх учасників економіки. Зв'язок фінансового рахівництва з фінансами, іншими сегментами їх інформаційної підсистеми та економікою в цілому представлено на рис. 2.

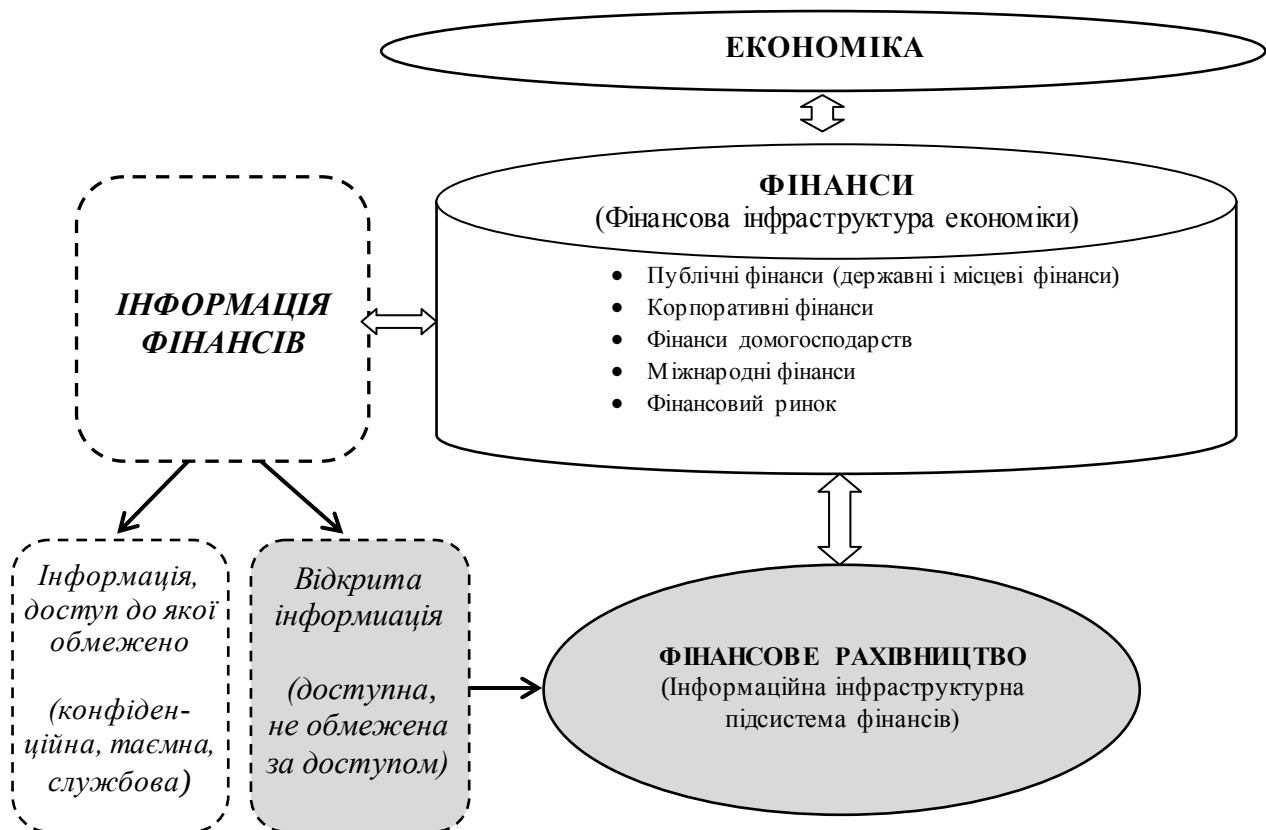

Рис. 2. Місце фінансового рахівництва в архітектурі фінансів та економіки

Суспільне призначення фінансового рахівництва полягає в уможливленні: а) транспарентності фінансів (наданні належної, корисної для учасників економіки інформації фінансів); б) мінімізації невизначеності фінансів (підвищенні достовірності очікувань учасників економіки та сприянні управлінню економічними ризиками); в) пізнання фінансів (примноженні фінансових знань, фінансової грамотності). Всі згадані напрями взаємопов'язані, реалізуються одночасно, однак для кожного конкретного користувача мають відповідну пріоритезацію.

Принципово важливою у фінансовому рахівництві є якість інформації, вичерпних критеріїв якої поки не існує. Разом із тим на початку XXI ст. Рада з розробки IFRS затвердила характеристики корисності інформації, яка подається в обов'язковій фінансовій звітності. Запропоновано їх використовувати для всієї інформації, що збирається, обробляється і надається в інформаційних продуктах і послугах фінансового рахівництва. Між характеристиками корисності існує структурно-логічний зв'язок, який показано на рис. 3.

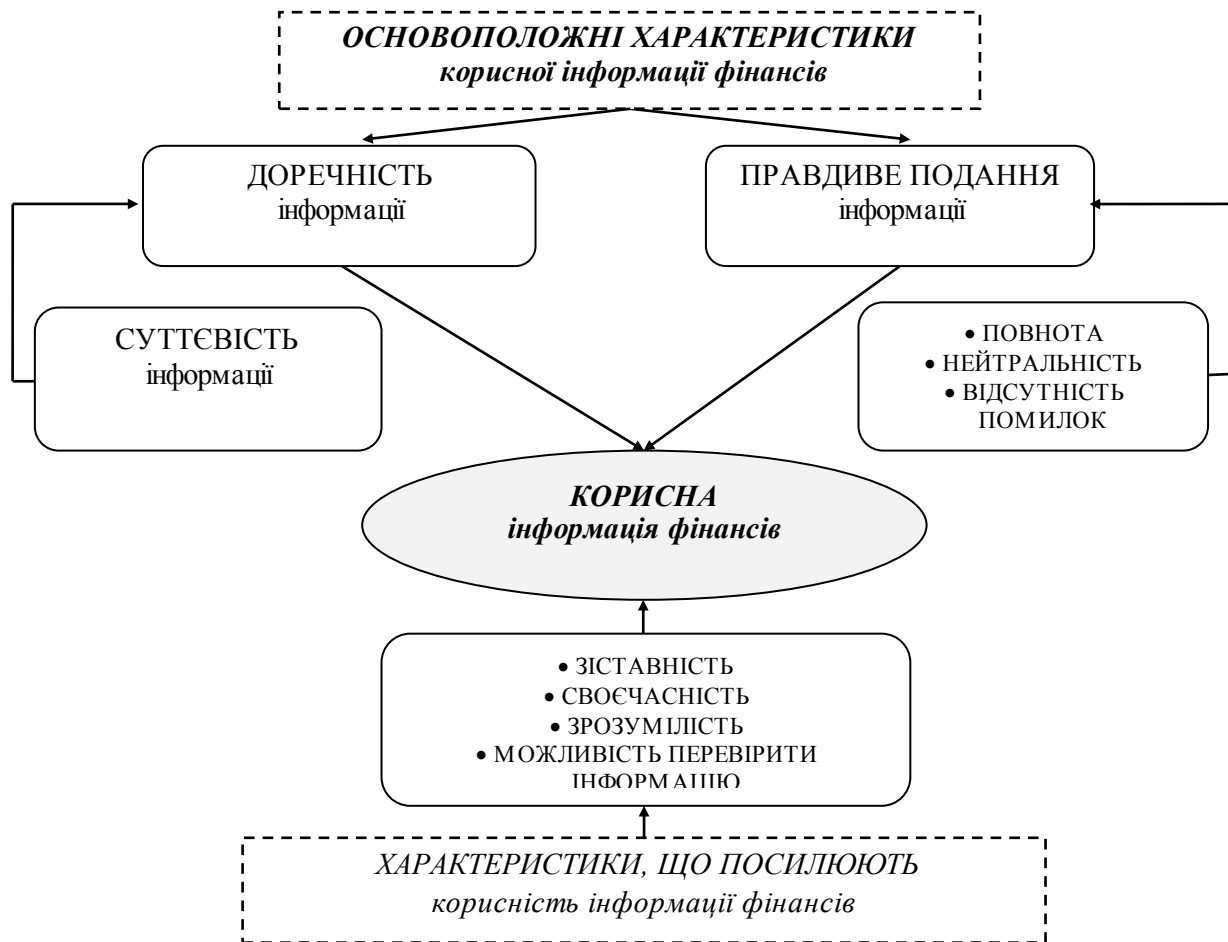

Рис. 2. Взаємозв'язок характеристик корисності інформації фінансів

Встановлено, що реалізується фінансове рахівництво в діяльності цілого ряду інституцій, які створюють інформаційні продукти і надають інформаційні послуги. Важливою є роль окремих дослідників та їх груп, що здійснюють властиву фінансовому рахівництву діяльність, генеруючи різного роду корисні аналітичні матеріали з питань фінансів.

Фінансове рахівництво сегментується на фінансове рахівництво макро- та мікроекономічного рівнів, які нерозривно взаємопов'язані. На макроекономічному рівні фінансове рахівництво націлене на фінансові відносини рівня суспільства як єдиного цілого, аналізуючи глобальні ринки, національні та місцеві економіки, державні та місцеві фінанси; на мікроекономічному – фінансові відносини на рівні виробника і споживача, домогосподарства і корпорації. Кожному сегменту притаманні особливості, що визначаються специфікою макро- і мікроекономіки та їхніх фінансів, і в них відповідним чином модифікуються характерна риса і суспільне призначення цілісного інституту фінансового рахівництва, різняться їхні об'єкти діяльності та призначення. Суспільне призначення фінансового рахівництва економіки макrorівня – це а) забезпечення транспарентності фінансів державної і місцевої влади, міждержавних об'єднань, ринків і галузей; б) мінімізація їх невизначеності і ризиків; в) уможливлення пізнання учасниками економіки макроекономічних фінансових відносин; г) інформаційне забезпечення стану

динамічної рівноваги макрорівневої системи господарських відносин, їх сталого розвитку. Суспільне призначення фінансового рахівництва економіки мікрорівня таке: а) розкриття інформації фінансів корпорацій і домогосподарств; б) мінімізація їх невизначеності і ризиків; в) забезпечення пізнання їхніх фінансів.

У розділі 2 «Теоретичні основи фінансового рахівництва» представлено інституційну та інформаційну концепції фінансів, сучасні наукові уявлення про феномен інформації фінансів.

Базуючись на існуючих в науці підходах до трактування поняття соціального інституту, інститут фінансів (інститут фінансової інфраструктури) інформаційної економіки визначено як відносно стійку, сформовану адекватно інформаційному суспільству систему економічних відносин, існування якої обумовлено необхідністю задоволення потреб членів суспільства у вартісно-інформаційному обміні. Цей інститут є категорією історичною, в якому виокремлено такі особливості розвитку: 1) його еволюція перманентна, і в інформаційній економіці він об'єктивно розвивається в унісон прогресу інформаційних технологій і зростанню ролі інформації як економічного ресурсу, фактора виробництва, який сутнісно характеризує інформаційні економіку та суспільство. 2) Інституціоналізація фінансів трансгалузева (трансдисциплінарна), охоплюючи в інформаційній економіці поряд з вартісним й інформаційний аспект. Фінансові відносини наповнює інформація, особливості якої впливають на фінанси та їх інформаційну підсистему, і закони інформаційного обміну – на фінансові відносини. 3) Розвиваючись як цілісна система, інститут фінансів має підсистеми (складові), що різняться за рівнем (етапом) розвитку і не збігаються з рівнем розвитку загальної системи. Причина цього полягає у тому, що фінанси еволюціонують адекватно розвитку суспільства, і в них стрімко розвиваються насамперед ті підсистеми, що забезпечують цю адекватність. Особливість сучасного етапу вбачається у тому, що у фінансах зростає роль підсистеми, що відповідає за їх відкритість, транспарентність – фінансове рахівництво. Від рівня інституціоналізації фінансового рахівництва залежить адекватність фінансів потребам інформаційного суспільства. В інформаційній економіці суспільне призначення фінансів – забезпечувати процес руху вартості (грошового капіталу) відповідно до потреб учасників економіки, що можливо лише за належного інформаційного обміну в їх фінансових відносинах.

Спираючись на сучасні наукові підходи в дослідженні складних динамічних структур, обґрунтовано, що інститут фінансів належить до їх числа. Запропоновано розглядати архітектуру інституту фінансів як таку, що представляє постійно змінні у часі та просторі економічні відносини і формується за фрактальним принципом, якому слідує також структура кожної підсистеми фінансів. Наукою встановлено закономірності взаємодії загальної динамічної системи та її фракталу, базуючись на яких сформульовано положення щодо інституту фінансів: по-перше, дослідження окремої підсистеми цілісного інституту фінансів (зокрема фінансового рахівництва) дає уявлення як про фінанси в цілому, так і про економіку інформаційного суспільства. По-друге, результатом неналежного функціонування і/або недостатнього розвитку будь-якої підсистеми фінансів (а саме фінансового рахівництва) є зменшення ефективності фінансів та економіки як цілісних інституційних структур. По-третє, свідомий комплексний відповідно до

стратегічних потреб економіки розвиток в країні окремих підсистем фінансів (зокрема фінансового рахівництва) сприяє її стрімкому прогресу (показник якого – скорочення тінізації та корупційної складової).

Слідуючи принципу фракталу, у фінансах і фінансовому рахівництві виокремлено аналогічні до існуючих у загальному інституті економіки основну та інфраструктурну складові. У фінансах інфраструктурним є, зокрема, інститут фінансового рахівництва; у фінансовому рахівництві – інститут бухгалтерського обліку. До основних у фінансовому рахівництві належать інститути фінансового рахівництва економіки макро- і мікрорівнів. Інфраструктурні інститути є цеглинами основи архітектури інституту вищого порядку, визначають його внутрішню будову, цілісність і особливості етапу розвитку.

Побудована принципова схема інституційної матриці (1) – система рівнянь, в яких кожен елемент уособлює той чи той інститут: його фінансові та відповідні інформаційні потоки, а також місце і роль в економіці. В алгебраїчній формі матриця відображає взаємозв'язок, роль і місце елементів основної та інфраструктурної складових фінансів, фінансів макро- і мікрорівнів, дозволяє моделювати фінансові відносини країни в цілому.

$$\begin{cases} a_1 Z_1 X_1 + a_2 Z_2 X_2 + a_3 Z_3 X_3 = Y_1 \\ a_4 Z_4 X_4 + a_5 Z_5 X_5 = Y_2 \\ b_1 Y_1 + b_2 Y_2 = 1 \end{cases} \quad (1)$$

Перші два рівняння матриці представляють фінанси макро- і мікроекономіки країни, відповідно: взаємодію їх основної (X – потоки грошового капіталу, рух вартостей) та інфраструктурної (Z – інформаційні потоки, обсяги інформаційного обміну, кількість інформації) складових, що «зважуються» згідно місця і ролі відповідного сегмента фінансів (a – питома вага) у національній економіці. Сума коефіцієнтів $a = 100\%$, а індекси $1...5$ показують, що йдеться про відповідні щорічні (або іншого коротшого періоду) потоки грошового капіталу чи інформації у сегментах фінансів: державних і місцевих фінансах; фінансах міждержавних об'єднань; фінансах ринків і галузей; фінансах домогосподарств; корпоративних фінансах. Добуток $a \times Z \times X$ – вартість-інформаційний компонент, що відображає місце і роль відповідних вартісних (грошових) відносин та їх інформаційного наповнення в економіці. Взяті в цілому фінанси макроекономічного (Y_1) і мікроекономічного (Y_2) рівнів, будучи «зваженими» на їхнє значення в економіці ($b_1 + b_2 = 100\%$), представлені в матриці третім рівнянням. Сума фінансів макро- та мікрорівня є цілісною системою фінансових відносин країни, являє собою вартісний зріз її господарських відносин як єдиного цілісного інституту економіки, тобто дорівнює 1. З розвитком інформаційної економіки потоки грошового капіталу та інформації переходитимуть повністю в електронний формат, їх кількісні показники легко оцифровуватимуться, а інформаційні технології дозволять оперативно збирати, обробляти й уточнювати необхідну інформацію; коефіцієнти a та b для національної економіки, її періоду визначатимуться емпірично, за експертними оцінками або як бенчмарки.

Базуючись на загальноновизнаній сучасною зарубіжною і вітчизняною наукою атрибутивній концепції інформації, сформульовано інформаційну концепцію фінансів. В її основі лежить розуміння того, що інформація – це невід'ємний

атрибут, об'єктивна властивість фінансових відносин, і рух грошового капіталу неможливий без відповідного інформаційного обміну. Інформація наповнює фінансові відносини, забезпечує рух грошового капіталу завдяки інформаційному обміну у ході вартісно-інформаційної взаємодії.

Виокремлено поняття первинної (повної) і вторинної інформації фінансів, розбіжність між якими є інформаційною невизначеністю, основою вірогідності та ризиків. Первинна інформація – атрибут фінансових відносин, а людський розум і технічні засоби, сприймаючи і фіксуючи первинну інформацію, формують інформацію вторинну. Всі вимірювання і фінансові розрахунки здійснюються саме над вторинною інформацією, яка, характеризуючи властивості первинної, залежить від неї, але не є нею. Розкрито закономірності їх зв'язку. Залежності між первинною і вторинною інформацією фінансів аналогічні тим, що сформульовані атрибутивною концепцією інформації: вторинна інформація характеризує первинну, її властивості, структуру, форми і залежить від неї; вона може без втрати змісту багаторазово переноситися на інші носії, розмножуватися, тому певною мірою не залежить від первинної; нова первинна інформація з'являється під впливом вторинної та іншої первинної, і в цьому вони взаємозалежні.

Як прояв єдності та боротьби протилежностей виявлена супротивна інформаційній асиметрії закономірність інформаційної економіки – інформаційне наближення. Інформаційна асиметрія та інформаційне наближення існують у фінансах одночасно, але перше зазвичай випереджає друге. З розвитком інформаційного суспільства розрив між первинною і вторинною інформацією зменшується, оскільки зростає рівень розуміння і сприйняття людиною та технічними засобами. В інформаційній економіці посилюється інформаційне наближення як логічний, причинно-наслідковий, закономірний процес, і його можна визначити як закон інформаційного наближення. Він має асимптотичний характер, що базується на постулаті атрибутивної концепції інформації: первинну інформацію неможливо виміряти, і з розвитком суспільства вторинна інформація максимально наближається до неї, але повної відповідності вторинної інформації первинній не відбувається.

Базуючись на загальнонаукових підходах і на розумінні інформації як атрибуту фінансових відносин а вартості (капіталу) в економіці як аналогу енергії, розглянуто об'єктивну взаємодію руху капіталу (вартості) та інформації. У фінансах аналогом енерго-інформаційної взаємодії є взаємодія вартісно-інформаційна. Вартість подібно енергії перебуває у постійному русі, формується, розподіляється, передається, накопичується, інвестується, використовується. У господарських відносинах саме вартість є універсальним мірилом всього у ході створення, розподілу, обміну, накопичення, інвестування та використання. Явища вартості та капіталу пов'язані як зміст і форма, є ланками єдиного ланцюжка перетікання у соціально-економічних відносинах явищ змісту і форм. Обґрунтовано, що ключовими у дослідженні об'єктивного призначення фінансів є два поняття – вартість та інформація. Об'єктивне призначення фінансів як таких, що являються забезпечувальною, інфраструктурною підсистемою для економіки суспільства, полягає насамперед у забезпеченні всіх етапів руху вартості. При цьому процес руху вартості є закономірним послідовним циклом, що охоплює не лише рух як такий, але й

формування (створення) вартості, її розподіл, накопичення, інвестування та використання. Ці процеси можливі лише у поєднанні з інформаційним обміном між учасниками економіки, тобто в існуванні дуалізму «вартість – інформація», тому об'єктивне суспільне призначення фінансів полягає у реалізації двох функцій – вартісної та інформаційної.

Розвинуто вперше сформульовану В.Федосовим для корпоративних фінансів концепцію їх вартісної функції. Визначено, що сутність вартісної функції фінансів полягає у тому, що саме у ході (й у межах) фінансових відносин в економіці відбувається рух вартості, її формування (створення), розподіл, накопичення, інвестування і використання. У кожній сфері фінансів наявні абсолютно всі етапи цього циклу, хоча домінує лише один чи кілька з них, визначаючи головне (але не єдине) її об'єктивне вартісне призначення. Взяті в цілому, всі сфери фінансових відносин являють собою єдину систему, яка й забезпечує в економіці повний цикл руху вартості. Зокрема, у корпоративних фінансах домінує етап формування (створення) вартості, і вартісна функція тут представлена переважно вартість-формуючою функцією. Вона вже описана і полягає у тому, що фінансові відносини корпорації уможливлюють рух і зростання мінової вартості капіталу. У державних і місцевих фінансах домінує вартість-розподільна функція, сутність якої тотожна добре відомій розподільній функції. У сфері фінансового ринку одночасно доміантними є кілька етапів руху вартості, їй об'єктивно властиві вартість-накопичувальна, вартість-інвестиційна і вартість-цінова функції.

Розкрито існування інформаційної функції фінансів, сутність якої полягає у тому, що фінансові відносини завжди містять інформацію, яка прямо і/або опосередковано стосується вартості (грошового капіталу). Її об'єктивне призначення – зменшувати в економіці невизначеність (непередбачуваність) у питаннях руху грошового капіталу. Реалізується ця функція у ході реєстрації, накопичення, обробки, підготовки відповідної інформації користувачам і подальших їхніх дій з одержаною інформацією.

Досліджено зв'язок в обох функцій, об'єктивну взаємодію руху вартості та інформації як змісту фінансових відносин. Показано, що вартісно-інформаційні зв'язки (взаємодії) пронизують і з'єднують економіку, забезпечуючи її функціонування. Будучи об'єктивними по суті, в реальному економічному житті суспільства вони надзвичайно суб'єктивні, і насправді в об'єктивному дуалізмі «вартість – інформація» з'являється, так би мовити, дисонанс (розбіжність). Це проявляється у тому, що інформація з питань руху грошового капіталу не відповідає дійсності, не відображає реальний стан його руху в економіці. За суттю це – прояв відмінності вторинної інформації у фінансах від первинної, і причина його криється у людському факторі: недостатня фінансова грамотність, помилки, фінансовий егоїзм – бажання окремих учасників економіки отримувати фінансові вигоди за рахунок інших, нерідко в збиток для інших, для чого приховується правдива інформація. Крім того, інколи використовують недосконалі технічні засоби фіксації та обробки інформації. Для мінімізації таких розбіжностей у фінансах призначена інформаційна підсистема фінансів – фінансове рахівництво.

В інформаційній економіці інформація, у тому числі інформація у фінансових відносинах, об'єктивно стає економічним ресурсом, чинником створення доданої

вартості, товаром. Це вимагає її чіткішого визначення. Запропоновано виокремлювати поняття «інформація фінансів» і «фінансова інформація». Фінансова інформація є такою, що представляє (відображає) рух грошового капіталу через його вартісні параметри, а взяті в цілому фінансова інформація та інформація про процеси й явища, що супроводжують цей рух, обумовлюють його чи обумовлені ним – є інформацією фінансів.

Класифіковано й описано у застосуванні до фінансів вже виділені наукою властивості (характерні риси, ознаки) феномена інформації і виокремлено специфічну ознаку фінансової інформації (рис. 4).

Рис. 4. Структурно-логічний зв'язок ознак інформації фінансів

Усі властивості інформації фінансів тісно взаємопов'язані, визначають її особливості як економічного ресурсу, інформаційного товару і лежать в основі розвитку фінансового рахівництва. Перша – зберігати зміст у разі зміни форм – проявляється у тому, що, будучи представленою у текстовому форматі, графічно, закодовано у символах чи утримуючись в людській пам'яті, інформація фінансів завжди зберігає свій зміст: її можна стискати. Це надзвичайно мобільний економічний ресурс, що одночасно, миттєво, у величезних обсягах транспортується до мільйонів користувачів, витрати на її передачу з розвитком техніки зменшуються, наближаючись до нуля. Друга – невідворотна тенденція до «витікання», «просочування». Інформація не може бути схована назавжди, її об'єктивне суспільне призначення – бути відомою користувачу. Поширювач (продавець) інформації не позбавляється її як такої, а фактично лише розповсюджує, тому право на інформацію довести й охороняти набагато складніше, ніж на інші економічні ресурси. Третя – своєрідність виникнення, відтворення і старіння. На відміну від решти економічних ресурсів, інформація не зношується від частого користування: чим інтенсивніше нею користуються, тим більше нової інформації створюється; вона здатна поєднуватися з іншою інформацією, створюючи різноманітні та корисні інформаційні комбінації, збільшення яких, за інших рівних умов, веде до зменшення невизначеності (ентропії), а отже, і ризику; вона відносна, і кожен її фрагмент набуває значення лише у системі інших

фрагментів, що створюють контекст; нелінійна, і грандіозні інформаційні результати можуть бути результатом поодиноких інформаційних всплесків (відкриттів, винаходів, просвітлень); як економічний ресурс не зношується, але морально старіє, і це старіння невинне, швидкість якого з розвитком інформаційного суспільства зростає. Старішою інформацію робить не час, а поява нової, актуальнішої інформації (вона уточнює, доповнює чи відхиляє попередні дані), і старіння супроводжується зменшенням її цінності (ціни). Ринкова ціна інформації в інформаційній економіці завжди має тенденцію до падіння. Інформація розподілена у часі, і поява нових даних не означає, що міняється зміст інформації попередньої; на кожен момент існує інформація, що стосується певних подій, питання у тому – яку саме інформацію використовувати, як обробляти і трактувати. Четверта – здатність лише фінансової інформації представляти відомості про навколишній світ в універсальному зіставному у часі і просторі вартісному (грошовому) вимірі. На основі цієї унікальної риси фінансової інформації можливі аналіз, планування і контроль потоків грошового капіталу в економіці, дослідження всієї гами вартісних відносин.

У розділі 3 «Основи інституціоналізації фінансового рахівництва» аналізується законодавче закріплення в обміні інформацією фінансів принципу транспарентності, стандартизація підходів до підготовки обов'язкової фінансової звітності та корпоративне управління як система забезпечення належного інформаційного обміну.

Виокремлено ключові для розвитку та інституціоналізації фінансового рахівництва організаційні засади: по-перше, питання законодавчого регулювання транспарентності фінансів; по-друге, стандартизація підходів до підготовки обов'язкової фінансової звітності; по-третє, корпоративне управління як система забезпечення належного інформаційного обміну. В них виділено пріоритетні для України напрями.

Щодо першого пріоритетним виділено закріплення у нормативних документах порядку а) організації фінансового рахівництва як системної діяльності і б) забезпечення належного обміну інформацією фінансів. Ураховуючи важливість ролі фінансів в економіці й актуальність забезпечення їх прозорості, запропоновано законодавчо закріпити принцип транспарентності фінансів, підкріпивши це процесом контролю за його дотриманням, чітко розділити поняття «транспарентність» і «розкриття інформації». Механізм розкриття інформації не забезпечує повної прозорості. Реалізація в інформаційному обміні суспільства принципу транспарентності базується на відповідному законодавчо закріпленому понятійному апараті та процедурах, і тому сформульовано пропозицію доповнити Закон України «Про інформацію» розділом, присвяченим фінансовому рахівництву як інформаційній підсистемі фінансів, через яку і реалізується їх транспарентність. У цьому розділі зафіксувати визначення поняття «фінансове рахівництво», його ознак, об'єкта і предмета діяльності, завдання, які покладаються на фінансове рахівництво в суспільстві. Дати перелік інституцій, що займаються фінансовим рахівництвом. Сформулювати вимоги до якості (корисності) їхніх інформаційних продуктів і послуг. Дати визначення поняттям «фінансова інформація» та «інформація фінансів». Зміст цих положень запропоновано в редакції, вже

викладений в інших розділах даної роботи.

В країні має удосконалюватися нормативне регулювання інформаційної підсистеми фінансів, її методичне забезпечення, що сприятиме формуванню широкого асортименту і належній якості інформаційної продукції і послуг, здоровій конкуренції на ринку інформаційних фінансових послуг. Доцільна постановка питання про розробку спеціальної Державної двох-трьох річної програми розвитку інформаційної підсистеми фінансів. Така програма має стати інтегруючою основою комплексного розвитку та інституціоналізації фінансового рахівництва в країні, включати перелічені у даній роботі пропозиції, спрямовуватися на використання інформації фінансів як економічного ресурсу та інструменту управління і розвитку.

По другому напрямку пріоритетним виділено, забезпечення параметрів належного обміну інформацією фінансів через інструмент обов'язкової звітності. При цьому йдеться не лише про обов'язкову фінансову звітність загального призначення, але й про податкову і статистичну звітності. Від того, наскільки учасники економіки дотримуються стандартизованих вимог формування і подання звітності, безпосередньо залежать стан фінансового рахівництва, якість його вхідної інформації і готових інформаційних продуктів та послуг. Вважаємо актуальним для економіки України поширення вимог міжнародних стандартів обов'язкової фінансової звітності на всіх юридичних осіб, враховуючи звичайно ж особливості окремих видів діяльності та величину бізнесу. Охоплення якнайбільшого кола суб'єктів звітністю, підготовленою не за національними, а міжнародними стандартами, підвищення її оперативності й частоти виводить фінансове рахівництво на якісно новий рівень: створюються умови для мінімізації інформаційної асиметрії у фінансових відносинах, зменшення невизначеності, а отже, ризиків і втрат.

Крім того, актуальним і новим для України постає питання імплементації обов'язкової інтегрованої звітності, яка поєднує інформацію фінансів та іншу, пов'язану з нею інформацію. Практика доводить, що фінансова звітність за IFRS в її класичному розумінні не розв'язує поставлених перед нею завдань, недостатньо розкриває вплив на результати діяльності таких факторів, як ризик, стратегія, нагляд і стійкість бізнесу. В інформаційній економіці набуває актуальності підготовка інтегрованої обов'язкової звітності, в якій поєднуються інформація фінансів та інша, пов'язана з фінансами інформація, що стосується, зокрема, питань екології. Українській фінансовій науці та державним органам регулювання звітності корпорацій належить у подальшому опрацювати зафіксовані Директивою ЄС положення про інтегровану звітність, підготувати і запровадити у практику складання річної звітності корпорацій як обов'язкову нефінансову звітність. Це безпосередньо стосується розвитку в країні фінансового рахівництва.

Щодо третього напрямку, то система корпоративного управління як така, що значною мірою базується саме на принципі належного інформаційного обміну, відкритості інформації, є релевантною не лише для корпорацій, але й у сфері державного управління і місцевого самоврядування. Принципи корпоративного управління мають бути імplementовані корпораціями всіх галузей економіки, формуючи основи найкращої практики організації відносин у ході діяльності фінансового рахівництва, інформаційного обміну і контролю за цими процесами,

адже існує тісна кореляція між наявністю в корпорації системи корпоративного управління і рівнем її розвитку та конкурентоспроможністю. Такі корпорації мають ширші можливості доступу до зовнішнього фінансування, зменшення ціни залученого капіталу, ефективнішого розміщення грошового капіталу й управління його потоками, у них нижчий ризик виникнення фінансових криз, покращуються взаємовідносини з усіма зацікавленими сторонами. Крім економічного тут наявний і значний соціальний ефект. Досвід корпоративного управління доцільно поширювати і на суб'єктів макроекономічного рівня. У світі не існує єдиної універсальної моделі корпоративного управління. Разом із тим, базуючись на досвіді багатьох країн, поступово було сформульовано принципи, що лежать в основі належного (ефективного) корпоративного управління. Нині вони сформульовані у Принципах корпоративного управління G20/OECD (2015). В Україні актуальною є постановка питання про розробку Кодексу корпоративного управління як закону.

У розділі 4 **«Сучасна практика фінансового рахівництва в Україні»** досліджено практику фінансового рахівництва в діяльності державних і місцевих органів управління, його використання корпораціями та функціонування як бізнесу.

Визначено, що на сучасному етапі місце і роль фінансового рахівництва в діяльності державних і місцевих органів виконавчої влади полягає у такому: забезпечувати публічність фінансів; уможливлувати виконання покладених на владу функцій, реалізацію децентралізації, демократичних процесів в країні; формувати у суспільстві відповідний рівень фінансової грамотності; бути джерелом інформації для органів влади і засобом їх інформаційного обміну. Належне фінансове рахівництво робить державні і місцеві фінанси по-справжньому публічними, сприяє державній безпеці країни.

Обґрунтовано, що, незважаючи на те, що в Україні на сьогодні зроблено багато для розвитку інформаційної підсистеми фінансів, для інформації фінансів, що відкрито надається органами її влади, характерні фрагментарність, незіставність, повна відсутність даних по багатьох важливих для розвитку економіки напрямках, неоперативність, застарілість. Системи макрофінансового і бюджетного планування не відображають реалії економіки. Збір й обробка даних органами статистики не оснащені сучасною інформаційною технікою, відповідним програмним забезпеченням. Перелік даних, що подається у формах обов'язкової звітності, не відповідає потребам розвитку актуальної нині «зеленої» («біо-») економіки, яка є трендом розвитку Євросоюзу, США та інших передових економік.

На прикладі таких актуальних для економіки України аспектах, як підвищення ресурсоефективності, включаючи енергоефективність, зменшення енергомісткості, удосконалення сфери поводження з відходами виявлено: а) гострий дефіцит інформації для визначення частки енерговитрат та інших ресурсів у вартості продукції, оцінки ресурсо- і енергоефективності окремих видів діяльності; б) відсутність чи застарілість даних про сфери поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ) і стічними водами; в) незіставність і значна розбіжність між інформацією різних відомств по ТПВ і стічних водах. Це сприяє тому, що одиниця ВВП України нині у 2–3 рази більш енергоємна, ніж країн ЄС та США. Величезні обсяги вторсировини, яку б можна було добути з ТПВ, звозять на звалища, поглиблюючи екологічні проблеми. За офіційними даними, в Україні

переробляється лише 0,7 % від вивезених ТПВ. Разом із тим формула поводження з ТПВ, їй слідують країни Євросоюзу, передбачає 100 % використання ТПВ як вторсировини чи енергетичних ресурсів і є такою: ~35% відходів переробляється завдяки роздільному збиранню і сортуванню; 15% переробляється в компост і біогаз; ~50% спалюється з виробленням теплової та електричної енергії. Відсутність інформації веде до непрозорості, кримінальності, підвищує ризики сфери поводження з відходами в Україні. Це відлякує надійних інвесторів. За оцінками, Україна могла б щороку понад 60 млн т ТПВ не відправляти на звалища, а використовувати як вторсировину й енергетичний ресурс. Це скоротило б потребу у нових сміттєзвалищах (до 30 %), дозволило генерувати майже 300 млн євро додаткового доходу від продажу вторсировини та енергії. Річні потенційні доходи економіки України від вторинного використання паперу оцінюються (2014 р.) в 16 млн євро, металів – 20 млн євро, пластику – 67 млн євро, а обсяг ринку сміттєсортувальної галузі – 55 млн євро.

Встановлено, що місце і роль фінансового рахівництва в діяльності корпорації в Україні полягає у забезпеченні необхідною для оперативного управління і стратегічного планування інформацією, комунікації з рештою учасників економіки та позиціонування на ринку. Через фінансове рахівництво корпорації забезпечують розкриття інформації, демонструють прихильність до політики транспарентності, доводять акціонерам і потенційним інвесторам свої переваги, актуальність виходу на нові ринки тощо. Ефективна фінансова комунікація корпорацій – неодмінна складова прозорості фінансового ринку, його ліквідності та стабільності. Інструментарій фінансового рахівництва корпорації використовують у моделях вартісно-орієнтованого менеджменту (value-based management, VBM), у формуванні ланцюжків створення вартості (value chain). Для інформаційної економіки характерне зростання частки витрат на інформаційний обмін у вартості корпорації, її товарів і послуг. Деякі корпорації мають власні інформаційні підрозділи, інші користуються наявними на ринку даними, все ширше практикується аутсорсинг. Для управління зовнішнім інформаційним обміном в корпорації розробляється відповідна тактика і стратегія поводження на інформаційному ринку. Нині неодмінною ознакою належного статусу корпорації є наявність власного сайту, на якому викладено не лише підготовлена нею чи придбана в аутсорсингу інформація, але й даються лінки для перегляду інших мас-медійних джерел, в яких згадувалася її діяльність. Прикладом такого в Україні служать сайти її великих корпорацій. У банківських і небанківських фінансових інституціях набувають поширення непрофільні послуги – навчально-популяризаційні програми, що проводяться з метою виховання і формування стабільного кола клієнтів, більшість з таких програм безкоштовні.

Залучення, генерація і розповсюдження даних фінансового рахівництва супроводжується ефектом зменшення пов'язаних із цим маржинальних (граничних) витрат. Фінансове рахівництво сприяє оптимізації структури витрат корпорації, веде до змін в організації моделі бізнесу; зростає кількість дот-ком компаній (dot-com companies), розвивається мережева економіка (network economy), відома ще як цифрова економіка (digital economy), інтернет-економіка, або веб-економіка (web economy). Інформаційний капітал забезпечує корпораціям високу ефективність, і

найбільша капіталізація і прибутковість зафіксована у тих з них, що базуються на широкому використанні інформаційних технологій, менше витрачаючи на будівлі і споруди.

Виявлено, що, незважаючи на досягнення вітчизняних корпорацій, переважна їх більшість відстає від зарубіжних корпорацій в організації і реалізації інформаційного обміну, наданні корисної інформації фінансів, що в кінцевому рахунку понижує їх конкурентоспроможність, ринкову вартість, негативно впливає на економіку в цілому. Обґрунтовано необхідність передбачати у державних програмах розвитку навчальні та організаційні заходи, спрямовані на забезпечення зростання якості інформаційного обміну вітчизняних корпорацій, підвищення їх грамотності у питаннях фінансового еккаунтингу.

Класифіковано інституції, у діяльності яких реалізується бізнес фінансового рахівництва: спеціалізовані інформаційно-аналітичні агентства; спеціалізовані бізнес-медіа; агентства кредитних рейтингів, аудиторські та консалтингові компанії; спеціалізовані інформаційно-аналітичні підрозділи корпорацій; спеціалізовані інформаційно-аналітичні підрозділи органів влади; спеціалізовані інформаційно-аналітичні підрозділи галузевих асоціацій; науково-дослідні інституції; й інші. Важлива роль і у незалежних аналітиків, вчених, що виконують окремі види робіт на основі субпідряду і аутсорсингу.

Виявлено, що в Україні бізнес фінансового рахівництва стрімко розвивається і має величезний потенціал. Він економічно привабливий для підприємців і корисний для суспільства: збільшується попит на його продукцію і послуги, йому властива низька капіталомісткість, швидка окупність, високоприбутковість, він створює робочі місця, сплачує податки, генерує зростаючу частку ВВП. Бізнес фінансового рахівництва тісно пов'язаний із рештою видів бізнесу, не лише слідуючи за ними, а й стимулюючи і сприяючи їх розвитку. Адже реалізація бізнесу фінансового рахівництва потребує відповідної інфраструктури збору, зберігання, генерування і надання інформації. Його розвиток супроводжує неупинний прогрес інформаційних технологій, і фінансовий сектор – серед лідерів їх освоєння. Банківські і небанківські фінансові інституції стали центрами координації глобальних підприємницьких структур, акумулюючи і надаючи дані про економічний стан, фінансові можливості та плани суб'єктів господарювання. Будучи складовою фінансової інфраструктури економіки, бізнес фінансового рахівництва сприяє удосконаленню і розширенню інформаційного обміну, при цьому в ньому підвищується вага аналітичної діяльності, що обумовлює зростання вартості його інформаційної продукції та послуг. Інтерес до фінансового рахівництва зростає з боку малого і середнього бізнесу.

Разом із тим Класифікатор видів економічної діяльності України (КВЕД ДК 009:2010) не відображає реальну структуру і динаміку інформаційної діяльності в економіці. У секції «К» Класифікатора («Фінансова та страхова діяльність») інформаційна діяльність не згадується. У 2010 р. введена секція «J» – «Інформація та телекомунікації», по якій з 2012 р. Держкомстат накопичує дані у розрізі: видавнича діяльність; виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів; діяльність у сфері радіо- та телевізійного мовлення; телекомунікації (електрозв'язок); комп'ютерне програмування, консультування та

пов'язана з ними діяльність; надання інших інформаційних послуг. У секції «М» – «Професійна, наукова та технічна діяльність» є розділ 69 «Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку», в якому виділено окремі види діяльності, що за змістом належать до фінансового рахівництва. У ньому зазначено, що він «також включає послуги з ведення бухгалтерських книг, бухгалтерського обліку й аудиту, складання податкових декларацій», містить лише групу 69.2 «Діяльність у сфері бухгалтерського обліку й аудиту; консультування з питань оподаткування». Висновок – сучасний КВЕД України не відображає реального стану комерційної діяльності в інформаційній підсистемі фінансів, фінансовому рахівництві. Обґрунтована необхідність внесення до чинного КВЕД змін, що полягають у включенні в нього інформаційної діяльності як самостійного виду з виокремленням у її складі фінансового рахівництва, зокрема.

Попри певну обмеженість статистичних даних, навіть вони свідчать, що в Україні наявна чітка тенденція до зростання ролі інформаційної діяльності у забезпеченні зайнятості і створенні ВВП на фоні падіння значення інших галузей (табл. 1). За офіційними даними у цій галузі зайнято менше 2 % працюючого населення, яке генерує понад 4 % ВВП, що становить понад 324 тис. грн на одного зайнято у цій галузі (2016 р.). Це більш як вдвічі більше від середнього по всій економіці показника. На основі методу ковзних середніх, екстраполяції тренду та інших економіко-математичних інструментів розраховано на середньострокову перспективу обсяг ВВП, що може згенерувати один зайнятий інформаційною діяльністю: у 2020 р. це може скласти майже 440 тис. грн.

Таблиця 1

ВВП у розрахунку на одного зайнятого в економічній діяльності України, тис. грн*

Види економічної діяльності	2012	2013	2014	2015	2016
Сільське господарство	33,2	38,0	52,1	83,5	97,6
Промисловість	94,4	93,1	112,2	152,7	202,6
Будівництво	46,7	43,9	49,4	60,6	73,6
Торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	48,2	49,7	58,9	78,0	90,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	85,9	89,8	90,6	135,2	157,2
Готельний бізнес і організація харчування	31,0	30,9	32,1	43,1	56,2
Інформація та телекомунікації	145,6	161,3	185,1	266,0	324,4
Фінансова та страхова діяльність	193,3	216,3	246,2	277,1	215,1
Професійна, наукова та технічна діяльність	83,3	96,7	103,4	131,9	208,5
Інші види економічної діяльності	59,0	66,1	70,0	86,5	104,8
Валова додана вартість	63,0	66,5	76,5	102,7	124,3
ВВП	72,9	75,9	87,8	120,9	146,5

*За даними: Ukrstat.org – публікація документів Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

У розділі 5 «Перспективи фінансового рахівництва в економіці України» досліджено актуальні для вітчизняної економіки і фінансової науки питання розвитку фінансового рахівництва в частині податкового рахівництва, формування цінової концепції інформації фінансового рахівництва та напрями становлення фінансового рахівництва у контексті завдань сталого розвитку України.

Встановлено, що на сучасному етапі в Україні у політиці формування

інформаційної підсистеми фінансів домінує напрям, пов'язаний з адмініструванням податків, і вона зазвичай асоціюється з рахівництвом податковим. Але призначення податкового рахівництва значно ширше, ніж інформаційно забезпечувати адміністрування податків. Крім того, концентрація лише на податковому рахівництві веде до дисбалансу у розвитку інформаційної підсистеми фінансів, з усіма негативними наслідками.

Оскільки податкове рахівництво певною мірою є складовою фінансового рахівництва і впливає на його розвиток, було розкрито його сутність, характерні риси і призначення, базуючись на теоретико-методологічних засадах, виокремлених у роботі для рахівництва фінансового. Податкове рахівництво визначено як системна діяльність із виявлення, накопичення, аналізу, підготовки і подання учасникам економіки корисної їм інформації з питань податків. При цьому в економіці макрорівня – це діяльність із надання інформації про податкові відносини на рівні країн, їхніх регіонів, міждержавних об'єднань і глобально, а в економіці мікрорівня – інформації щодо податкових відносин домогосподарств і корпорацій.

Податкове рахівництво одночасно є підсистемою фінансового та управлінського рахівництва і, на відміну від них, має дві характерні ознаки: по-перше, об'єкт його діяльності обмежений – це лише пов'язані з оподаткуванням відносини; по-друге, результатом його діяльності є як відкрита, так і обмежена за доступом інформація. В частині, що представлена діяльністю з підготовки і надання відкритої інформації, воно є підсистемою фінансового рахівництва, а в частині підготовки і подання інформації з обмеженим доступом – рахівництва управлінського. Між цими частинами існує чітка межа, що формалізується нормативними актами, якими визначається інформація з обмеженим доступом.

Суспільне призначення податкового рахівництва полягає у забезпеченні фіскальних органів необхідною інформацією; формуванні та використанні відповідної бази даних корпорацій – даних для нарахування і сплати ними власних податків, виконання функцій податкових агентів, законної оптимізації податків (уникнення податків на основі чинного законодавства), управління ризиками; навчанні і роз'ясненні з питань оподаткування – генерування й надання широкому колу користувачів корисних їм інформаційних продуктів і послуг з питань оподаткування. Податкове рахівництво – незамінний інформаційний ресурс фіскальних служб, і його інформаційні продукти й послуги є дієвим інструментом реалізації покладених на них функцій; воно важливе у подоланні інформаційної асиметрії та дефіциту транспарентності у питаннях нарахування та сплати податків. Надзвичайно значимою складовою податкового рахівництва є податкове рахівництво великих платників, яких в Україні 1725 (дані 2017 р.). Будучи платниками власних податків і податковими агентами з нарахування та сплати податків й зборів з інших платників (своїх працівників), вони забезпечують 60 % доходів, що збираються органами Державної фіскальної служби, є впливовими учасниками економіки і водночас – основним джерелом податкових ризиків.

У становленні фінансового рахівництва в Україні важливим є аспект вартості інформаційного ресурсу, ціни його інформаційних продуктів і послуг. Його дослідження актуальне для інформаційної економіки, нове і перспективне для української фінансової науки. Обґрунтована доцільність враховувати у ціні

інформаційного товару фінансового рахівництва властивостей інформації фінансів та виділення у структурі його вартості трьох органічно поєднаних складових. Перша – це вартість змістовної складової, тобто інформації як такої. Жоден з наявних у науці підходів до визначення ціни тут не підходить, і перед українською фінансовою наукою розгортається широке поле досліджень. Друга – вартість інтелекту виконавців інформаційних продуктів і послуг, тобто розумової діяльності, знання людини, її мудрості, завдяки яким користувач отримує корисну інформацію. Наука поки не дала вичерпної відповіді – як визначити вартість розумової діяльності (людського інтелекту). Третя – вартість різного роду інструментарію, обладнання, інформаційних технологій та ін., витрати на які класифікуються у сучасних фінансах як основні засоби, матеріали тощо. Ця складова на сьогодні найзрозуміліша, але її роль у вартості інформаційного товару не є визначальною і неухильно зменшуватиметься. У контексті дослідження питань вартості і цін інформаційних товарів і послуг, важливими є тренди цих цін. Розкрито, що динаміка цін інформації фінансового рахівництва характеризується схильністю до різних коливань; кожна конкретна ціна тримається короткий період; тривалість цих періодів має тенденцію до скорочення; падіння цін на інформацію не супроводжується бажанням її скуповувати, оскільки ціна ніколи не повертається до попереднього рівня, а лише падає до безціну.

Виокремлено три пріоритетні напрями подальшої розбудови фінансового рахівництва в Україні, що відповідають політиці сталого розвитку і завданням Стратегії національної безпеки України (2015). По-перше, у сфері виховання і освіти: як основу підготовки відповідного кадрового потенціалу і підняття фінансової грамотності населення запровадити у вищих навчальних закладах дисципліну «Фінансове рахівництво» («Фінансовий еккаунтинг»), тематична структура якої включає вивчення природи, сутності, особливостей і завдань фінансового рахівництва; його теоретичних та інституційних засад; специфіки інформаційних потреб різних користувачів; методів та інструментарію забезпечення доступності і зрозумілості інформації; джерел інформації фінансів, порядку її обробки та аналізу; інформаційних продуктів і послуг; особливостей фінансового рахівництва макро- і мікроекономіки; інституцій фінансового рахівництва. У загальноосвітніх школах слід системно викладати основи фінансового рахівництва. Такий підхід має стати фундаментом виховання в країні освічених і свідомих користувачів інформації фінансів, високого рівня аналітиків, експертів у питань фінансів, що в умовах сучасної динамічної економіки є запорукою сталості.

По-друге, розвиток українською фінансовою наукою теорії забезпечення стану динамічної рівноваги макроекономіки як відкритої системи. Роль фінансів та їх інформаційного обміну є ключовою у механізмах забезпечення цієї рівноваги. Обґрунтовано вихідні положення, що можуть бути використані в розробці такої теорії, запропоновано тематики досліджень: а) вивчення місця і ролі фінансового рахівництва у динамічній рівновазі макроекономіки як відкритої системи, пошук механізмів забезпечення такої рівноваги. Фінансове рахівництво, маючи важливе значення в інформаційних потоках економіки як відкритої системи, заслуговує стати об'єктом наукових досліджень, це актуально у світлі останніх фінансових криз; б) інформація фінансів як фактор виробництва, чинник створення доданої вартості; в)

нові параметри та критерії оцінки фінансів інформаційної економіки макрорівня.

По-третє, оскільки фінансове рахівництво може викристалізовувати показники, що кількісно й якісно оцінюють і характеризують стан фінансів та економіки, слід у фінансовому рахівництві виокремити новий для України, але типовий для розвинених економік інструментарій: бенчмарки та нові параметри і критерії оцінки макроекономіки. Бенчмарк є складним (з високою доданою вартістю) інформаційним продуктом і надзвичайно корисним. Системною розробкою фінансових бенчмарків міг би зайнятися Держкомстат. Сьогодні існує гостра потреба у бенчмарках, що інформують, наприклад, про частку енерговитрат в одиниці різних видів продукції. Крім того, в інформаційну епоху формуються нові параметри і критерії вартісної оцінки економіки, які, вибудовуючись на макроекономічних фінансових потоках, дають можливість по-новому оцінити господарські процеси в економіці та фінансах країни, її галузях і ринках. За концепцією четвертої промислової революції вони мають характеризувати перехід економіки країни на принципово новий інтелектуальний і технологічний етап розвитку. Такими макропоказниками можуть стати параметри ланцюжка створення доданої вартості (value-added chain), використання під час створення вартості технологій кібер-фізичних систем і Інтернету речей. Незважаючи на їх актуальність, методики їх розрахунку ще немає. Велике майбутнє також у нових методах виявлення корисної інформації фінансів навіть з наявних даних. Тут заслуговує на увагу концепція інтелектуального аналізу даних (knowledge discovery in databases, KDD, data mining), що стосується насамперед подання користувачам раніше не відомого, незвичного, але необхідного з наявних даних шляхом візуалізації.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено і запропоновано концептуально нове вирішення актуальної для економіки України наукової проблеми, важливої з погляду економічної теорії і фінансової прагматики. Ця проблема полягає в розкритті сутності, теоретичних та організаційних засад, сучасного стану і перспектив у практиці макро- і мікроекономіки України такої інформаційної підсистеми фінансів, як фінансове рахівництво. Проведене дослідження дозволило сформулювати такі висновки і пропозиції.

1. Запропоновано до теоретико-методологічних засад дослідження фінансів інформаційної економіки вітчизняною наукою включити положення інформаційної концепції фінансів, що сформульовані у роботі. Концепція базується на розумінні інформації як невід'ємному атрибуті, об'єктивній властивості фінансових відносин, розрізняє поняття первинної (повної) і вторинної (не тотожної первинній) інформації фінансів, розкриває їх відмінності і характер взаємодії. У межах цієї концепції сформульовано закон інформаційного наближення, який є супротивним закону інформаційної асиметрії. Доведено інформаційну функцію фінансів, нерозривний зв'язок якої з вартісною функцією фінансів, реалізується у вартісно-інформаційних зв'язках (взаємодіях), що пронизують і з'єднують економіку, забезпечуючи її функціонування. Такий підхід закладає теоретичну основу розвитку практики фінансів інформаційної економіки, відповідає її викликам, об'єктивним законам інформаційного обміну.

2. Доведено, що саме фінансове рахівництво як інформаційна інфраструктурна підсистема фінансів забезпечує їх транспарентність, і рівень його розвитку значною мірою визначає розвиненість фінансів відповідно до запитів інформаційної економіки. Розкрита сутність фінансового рахівництва, його ознаки й об'єктивне призначення у фінансах макро- та мікроекономіки. Обґрунтовано, що з розвитком суспільства об'єктивні реально існуючі зв'язки і взаємовідносини, котрі мають місце у ході діяльності фінансового рахівництва, поступово організовуються у цілісний інститут суспільства, яким воно зможе стати лише у реально інформаційній економіці. Комплексний підхід до дослідження фінансового рахівництва дозволив сформулювати цілісну концепцію цієї інформаційної підсистеми фінансів, яка є цеглиною у побудові в Україні реально інформаційної економіки, мінімізації інформаційної асиметрії фінансів і ризиків.

3. Виявлено, що податкове рахівництво, як ключове в практиці адміністрування податків, на сучасному етапі домінує у політиці розвитку в Україні інформаційної підсистеми фінансів макроекономічного рівня, відіграє важливу роль у розвитку фінансового рахівництва, підсистемою якого являється. Сутність, ознаки та об'єктивне призначення фінансового рахівництва в економіці макро- та мікрорівнів розкриті, базуючись на теоретико-методологічних засадах, виокремлених у роботі для фінансового рахівництва. Реалізація сформульованих положень сприятиме розвитку в Україні збалансованої політики забезпечення належного інформаційного обміну у сфері фінансів, в основі якої лежатиме розвиток фінансового рахівництва і податкового рахівництва зокрема.

4. Запропоновано визначення поняття «інститут фінансів» («інститут фінансової інфраструктури») інформаційної економіки як відносно стійкої системи економічних відносин, існування якої обумовлено необхідністю задоволення потреб суспільства у вартісно-інформаційному обміні. Розкрито особливості розвитку інституту фінансів як динамічної структури, функціонуючої за фрактальним принципом. Доведено, що особливістю сучасного етапу його розвитку є зростаюча роль їх інформаційної підсистеми, що відповідає за транспарентність. Доведено, що в ієрархії інституційної архітектури фінансів фінансове рахівництво належить до інфраструктури фінансів, а бухгалтерський облік – до інфраструктури фінансового рахівництва.

Побудована принципова схема інституційної матриці фінансової інфраструктури національної економіки з виділенням її макро- та мікрорівневих підсистем. Відображаючи взаємозв'язок основної та інфраструктурної складових фінансів, їх макро- та мікрорівні, матриця дозволяє моделювати системи фінансових відносин і відповідних потоків капіталу в економіці України.

5. Запропоновано ввести в понятійний апарат фінансів поняття «інформація фінансів» і «фінансова інформація». Це необхідно для виокремлення тієї інформації у фінансових відносинах, що представляє (відображає) рух вартості (грошового капіталу) через його вартісні параметри, тобто фінансової інформації. Інформація фінансів є ширшим поняттям і вміщує як фінансову інформацію, так і ту, що характеризує явища і процеси, які обумовлюють чи обумовлені рухом грошового капіталу і супроводжують його. Фінансова інформація має унікальну властивість – лише вона здатна представляти відомості про навколишній світ в універсальному

зіставному у часі і просторі грошовому (вартісному) вимірі. На основі цієї унікальної риси фінансової інформації можливі аналіз, планування і контроль потоків грошового капіталу в економіці, дослідження всієї гами вартісних відносин. Класифіковано та описано у застосуванні до фінансів вже виділені наукою властивості інформації (характерні риси, ознаки). Їх перелік доповнено властивістю фінансової інформації. Ці положення актуальні для інформаційної економіки, в якій інформація, що міститься у фінансових відносинах стає економічним ресурсом, чинником створення доданої вартості, товаром.

6. Розкрито особливості бізнесу фінансового рахівництва, класифіковано інституції, в діяльності яких реалізується ця інформаційна підсистема фінансів. Виявлена чітка тенденція до зростання ролі інформаційної діяльності у забезпеченні зайнятості і створенні ВВП в Україні на фоні падіння значення інших галузей. Підраховано, що на початок 2017 р. в цій галузі було зайнято менше 2 % працюючого населення, яке генерувало понад 4 % ВВП, що становило понад 324 тис. грн на одного зайнято у ній, і це було понад вдвічі більше, ніж в середньому в економіці. Визначено, що у 2020 р. ця сума зросте майже до 440 тис. грн. Такі показники характеризують економіку України як інформаційну і свідчать, що інформація (у тому числі інформація фінансів) являє собою вагомий економічний ресурс.

Встановлено, що чинний в Україні Класифікатор видів економічної діяльності (КВЕД ДК 009:2010) не відображає реальні роль і місце інформаційної діяльності в економіці країни. Запропоновано й обґрунтовано необхідність внесення до діючого КВЕД змін, що полягають у включенні до нього інформаційної діяльності як самостійного виду, з виокремленням у її складі фінансового рахівництва, зокрема, що сприятиме удосконаленню вітчизняної статистики, а реалістичні дані дозволять якісно формувати фінансову політику та макроекономічні плани розвитку.

7. Доведено актуальність в інформаційній економіці розглядати вартість інформаційного ресурсу як сукупність трьох складових – вартість а) змістовної складової; б) інтелекту виконавців інформаційних продуктів і послуг; в) різного роду інформаційної техніки і технологій. Описано особливості кожної з них. Такий підхід відповідає інформаційній економіці, на противагу сучасному, коли в основу вартості (ціни) інформації (інформаційного товару, послуги) кладеться лише третя складова, яка насправді жодним чином не відображає реальну вартість інформації. Подальша розробка такого підходу українською фінансовою наукою сприятиме її розвитку, формуванню цінової концепції інформації фінансового рахівництва, яка максимально відображала б реальну вартість (цінність) інформації, що відповідає потребам інформаційної економіки, веде до позитивних структурних змін у частині підвищення ролі інтелектуальної та інформаційної діяльності.

8. Доведено, що стрімкість розвитку фінансового рахівництва за останні десятиліття є результатом об'єктивного посилення запиту на інформаційну відкритість фінансів й уможлиблюється прогресом в інформаційних технологіях. Виявлено, що в Україні фінансове рахівництво нині входить у другий етап інституціоналізації, коли відбувається його опроектування; одночасно починається входження у третій етап – узаконення. У ХХІ ст. трендом розвитку фінансового рахівництва стане його поширення на макрофінансовий рівень, державні і місцеві

фінанси, і новий рівень його розвитку буде пов'язаний з відкриттям на початку 2010-х років технології Blockchain. Такий підхід дозволяє реалістично планувати і розвивати в Україні інформаційну підсистему фінансів, слідуючи запитам інформаційної економіки, європейської та світової інтеграції.

9. Запропоновано а) доповнити Закон України «Про інформацію» розділом, присвяченим фінансовому рахівництву як інформаційній підсистемі фінансів через яку і реалізується їх транспарентність. У цьому розділі зафіксувати визначення поняття фінансового рахівництва, його ознак, об'єкта і предмета діяльності; завдання, які покладаються на фінансове рахівництво в суспільстві; перелік інституцій, що займаються фінансовим рахівництвом; вимоги до якості (корисності) інформаційних продуктів і послуг, які вони надають; дати визначення понять «фінансова інформація» та «інформація фінансів». Зміст наведених вище положень подати в редакції, що викладена у даній роботі. б) Розробити спеціальну Державну двох-трьох річну програму розвитку інформаційної підсистеми фінансів та забезпечення їх транспарентності, поклавши в її основу викладені у роботі положення. У цій програмі передбачити етапи розвитку та імплементації в Україні обов'язкової інтегрованої звітності, яка містила б не лише інформацію фінансів, а й іншу, необхідну для розкриття впливу на фінансові результати діяльності таких факторів, як ризик, стратегія, нагляд і стійкість бізнесу. Програма має стати основою комплексного розвитку в країні фінансового рахівництва як підсистеми фінансів, яка забезпечує їх транспарентність, спрямовуватися на використання інформації фінансів як економічного ресурсу, інструменту управління і розвитку. в) Розробити Кодекс корпоративного управління як закон, передбачивши в ньому поширення принципів корпоративного управління на підприємства всіх видів діяльності, включаючи державні корпорації, а також можливість поширення досвіду корпоративного управління на державні і місцеві органи виконавчої влади. Поширення принципів корпоративного управління сприятиме належному інформаційному обміну, оскільки в них він ключовий.

10. Встановлено, що серед причин, які стримують розвиток в Україні актуальної на сучасному етапі «зеленої» («біо-») економіки є: а) дефіцит інформації, яка дозволяє легко визначати частку енерговитрат та інших ресурсів у вартості продукції, оцінювати ресурсо- і енергоефективність окремих видів діяльності; б) відсутність чи застарілість даних щодо діяльності поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ) і стічними водами; в) незіставність і значна розбіжність між інформацією, що надається різними відомствам по ТПВ і стічних водах. Рекомендовано органам статистики та іншими органами виконавчої влади забезпечити належний збір, обробку і надання зазначеної інформації, одночасно з натуральними показниками збирати і надавати відомості, що характеризують вартісний аспект процесів. Реалізація цих пропозицій покращить інформаційне забезпечення розвитку в Україні «зеленої» економіки, підвищить її інвестиційну привабливість, що дасть можливість створення нових робочих місць і додаткових надходжень до бюджетів усіх рівнів;

11. Запропоновано у державних програмах розвитку України передбачити навчальні та організаційні заходи, спрямовані на забезпечення зростання якості інформаційного обміну вітчизняних корпорацій, підвищення їх грамотності у

питаннях фінансового екзаунтингу. Реалізація цього сприятиме зменшенню відставання вітчизняних корпорацій в організації належного фінансового рахівництва, яке на сьогодні спостерігається у переважній більшості корпорацій країни, підвищить їх конкурентоспроможність, позитивно вплине на економіку.

12. Запропоновано як пріоритетні три напрями подальшої розбудови фінансового рахівництва в Україні. По-перше, у сфері освіти – як обов’язкову основу підготовки кадрового потенціалу і підняття фінансової грамотності населення запровадити у вищих навчальних закладах дисципліну «Фінансове рахівництво» («Фінансовий екзаунтинг»), яка б включала вивчення природи, сутності, особливостей і завдань фінансового рахівництва; його теоретичних і інституційних засад; специфіки інформаційних потреб різних користувачів; методів та інструментарію забезпечення доступності і зрозумілості інформації; джерел інформації фінансів, порядку її обробки, аналізу; інформаційних продуктів і послуги; особливостей інформаційної системи фінансів макро- і мікроекономіки; інституцій фінансового рахівництва. Детальна тематична структура цієї дисципліни автором вже розроблена.

По-друге, у сфері фінансової науки – розвивати напрями, пов’язані з розробкою теорії забезпечення стану динамічної рівноваги макроекономіки як відкритої системи. Обґрунтовано вихідні положення, що можуть бути використані під час розробки такої теорії, запропоновано тематики досліджень: а) вивчення місця і ролі фінансового рахівництва у динамічній рівновазі макроекономіки як відкритої системи, пошук механізмів забезпечення такої рівноваги. Фінансове рахівництво, маючи важливе значення в інформаційних потоках економіки як відкритої системи, заслуговує стати об’єктом наукових досліджень, це актуально у світлі останніх фінансових криз; б) інформація фінансів як фактор виробництва, чинник створення доданої вартості; в) нові параметри та критерії оцінки фінансів інформаційної економіки макрорівня.

По-третє, в практиці фінансового рахівництва – запровадити звичний для розвиненої інформаційної економіки, але інноваційний для України інструментарій фінансового рахівництва – бенчмарки і нові параметри та критерії оцінки макроекономіки. Бенчмарк є складним (з високою доданою вартістю) інформаційним продуктом і дуже корисним: наприклад, бенчмарки, що інформують про частку енерговитрат в одиниці різних видів продукції. Системну розробку фінансових бенчмарків рекомендовано доручити Держкомстату. Нові параметри і критерії вартісної оцінки економіки дають можливість по-новому оцінити господарські процеси інформаційної економіки. Серед їх числа показники і критерії, що, за концепцією четвертої промислової революції, характеризують перехід економіки країни на принципово новий інтелектуальний і технологічний етап розвитку. Макропоказниками мають ставати параметри ланцюга створення доданої вартості, використання під час створення вартості технологій кібер-фізичних систем і Інтернету речей. Методики їх розрахунку ще належить розробити. Запропоновано розвивати методи виявлення корисної інформації фінансів із вже наявних даних, базуючись на концепції інтелектуального аналізу даних: насамперед подання користувачам раніше не відомого, незвичного, але необхідного з наявних даних шляхом візуалізації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, підручники, навчальні посібники:

1. *Рязанова Н.С.* Інститут фінансового рахівництва інформаційного суспільства: сутність та сучасна парадигма розвитку: монографія / Н. С. Рязанова. – К.: КНЕУ, 2017. – 337 с. (20 д.а.).
2. Бухгалтерський облік та фінансовий контроль – складові інформаційного підґрунтя євроінтеграційних процесів в Україні: монографія: у 4 т. – К.: НДФІ. – 2007. – Т. 1. Реформування бухгалтерського обліку в Україні. – 752 с. (42,78 д.а. особистий внесок – 7,8 д.а.; Ч. VIII п. 1.3 «Види лізингу та особливості їх застосування в Україні», Розд. 2 «Удосконалення методологічного забезпечення лізингу з метою його розвитку в Україні», п. 3.3. «Удосконалення методичного забезпечення бухгалтерського обліку лізингових операцій»).
3. *Рязанова Н., Іваненко Р., Різник В.* Технологія лізингу: монографія / Н. Рязанова, Р. Іваненко, В. Різник та ін. – К.: ЦНТ «Гопак». – 2010 р. – 319 с. (31 д.а., особистий внесок – 4,6 д.а.; Розд. 1 «Лізинг у розвитку сучасного ринку капіталів»).
4. *Рязанова Н.С., Гапонюк М.А., Максименко А.А.* Міжнародні фінансові організації: підручник / Н. С. Рязанова, М. А. Гапонюк, А. А. Максименко. – К.: КНЕУ, 2010. – 230 с. (20,1 д.а., особистий внесок 7,0 д. а.; Розд. 1 «Предмет курсу «Міжнародна фінансові організації», Розд. 3 «Роль міжнародних фінансових організацій у розвитку міжнародної валютної системи та регулюванні платіжних балансів», Розд. 4 «Роль 2, міжнародних фінансових організацій у трансграничному русі капіталів», Розд. 5 «Міжнародні фінансові організації на ринку капіталів», Розділ 8 «Діяльність міжнародного валютного фонду», Розд. 9 «Діяльність Групи світового банку», Розд. 10 «Діяльність Міжнародного банку реконструкції та розвитку», Розд. 13 «Міжнародні фінансові організації Америки, Африки, Азії та Океанії».
5. Фінансовий ринок: підручник / [кол. авт. за заг. ред. М. А. Гапонюка]. – К.: КНЕУ, 2014. – 419 с. (36,25 д.а., особистий внесок – 2,2 д.а.; Розд. 1. «Сутність та функції фінансового ринку», Розд. 2 «Організаційні основи фінансового ринку» – описано сегменти фінансового ринку).
6. *Суторміна В.М., Федосов В.М., Рязанова Н.С.* Фінанси зарубіжних корпорацій: навч. посібник / В. М. Суторміна, В. М. Федосов, Н. С. Рязанова. – К.: Либідь, 1993. – 247с. (13,02 д.а., особистий внесок – 8,0 д. а.; Розд. 2 «Форми організації підприємництва і фінансовий менеджмент», Розд. 3 «Фінансовий ринок». Розд. 4 «Звітність корпорацій», Розд. 5 «Аналіз фінансових звітів корпорацій»).
7. *Рязанова Н.С.* Міжнародні фінанси: навч. посібник / Н. С. Рязанова. – К.: КНЕУ, 2001. – 119 с. (7 д.а.).
8. *Рязанова Н.С.* Фінансове рахівництво: навч. посібник / Н. С. Рязанова // Вища освіта ХХІ століття. – К.: Знання-Прес, 2002. – 246 с. (14 д. а.).
9. Фінанси зарубіжних корпорацій: навч.-метод. посібник / В. М. Суторміна, В. М. Федосов, Н. С. Рязанова та ін. – К.: КНЕУ, 2008. – 218 с. (14,31 д.а., особистий внесок – 3,0 д.а., Тема 2 «Управління фінансами корпорацій», Тема 3 «Фінансова звітність корпорацій»).

10. *Рязанова Н.С.* Реструктуризація й ефективність економіки / Н. С. Рязанова // *Фінанси України*. – 1999. – № 9. – С. 71-76 (0,8 д. а.).
11. *Рязанова Н.С.* Захист прав кредиторів та кредитна експансія в Україні / Н. С. Рязанова // *Наукові праці НДФІ*. – 2002. – Вип. 3. – С. 17-26 (0,8 д.а.).
12. *Рязанова Н.С.* Корпоративне управління на порозі ХХІ століття / Н. С. Рязанова // *Фінанси України*. – 2002. – № 1. – С. 13-19 (0,8 д. а.).
13. *Рязанова Н.С.* Фінансові продукти Міжнародного банку реконструкції та розвитку / Н. С. Рязанова // *Фінанси, облік і аудит: зб. наук. пр.* – К.: КНЕУ, 2004. – Вип. 4. – С. 168-175 (0,3 д. а.).
14. *Рязанова Н.С.* Сучасні тенденції зовнішньої заборгованості/ Н. С. Рязанова // *Фінанси України*. – 2005. – № 7. – С. 26-38 (0,8 д. а.).
15. *Рязанова Н.С.* Державне стимулювання інвестицій в оновлення техніки та технологій через механізм податкової амортизації / Н. С. Рязанова // *Наукові праці НДФІ*. – 2005. – Вип. 3. – С. 117-126 (0,8 д.а.).
16. *Рязанова Н.С.* Інвестиційний механізм лізингу: зарубіжна практика та реалії України / Н. С. Рязанова // *Ринок цінних паперів України*. – 2005. – № 9-10. – С. 55-62 (0,8 д. а.).
17. *Рязанова Н.С.* Фінансові інституції Європейського Союзу/ Н. С. Рязанова // *Фінанси, облік і аудит: зб. наук. пр.* – К.: КНЕУ, 2006. – Вип. 7.1. – С. 119-124 (0,3 д.а.).
18. *Рязанова Н.С.* Процедури управління проектами МБРР / Н. С. Рязанова // *Економіка та держава* // *Міжнар. наук.-практ. журнал*. – 2006. – № 5. – С. 15-18 (0,8 д. а.).
19. *Рязанова Н.С.* Інформаційне забезпечення в системі корпоративних фінансів / Н.С.Рязанова // *Фінанси, облік і аудит: зб. наук. праць*. – К.: КНЕУ, 2007. – Вип. 9.1. – С. 118-124 (0,3 д. а.).
20. *Рязанова Н.С.* Особливості інвестиційного механізму лізингу у контексті сучасного розвитку ринку капіталів / Н. С. Рязанова // *Проблемы повышения эффективности функционирования предприятий различных форм собственности*. Сб. научн. тр. НАН Украины. – 2008. – Вып. 1. Т. 1. – С. 265-273 (0,8 д. а.).
21. *Рязанова Н.С.* Фінансовий лізинг як механізм капітальних інвестицій / Н. С. Рязанова // *Фінанси, облік і аудит: зб. наук. праць*. – К.: КНЕУ, 2008. – Вип. 11.1. – С. 131-136 (0,3 д. а.).
22. *Рязанова Н.С.* Еволюція теорії та практики вивозу капіталу та його особливості у контексті світової кризи початку ХХІ ст. / Н. С. Рязанова // *Вісник КНТЕУ*. – 2010. – № 2. – С. 65-77 (0,8 д. а.).
23. *Рязанова Н.С.* Транснаціональні корпорації, як впливові учасники сучасної економіки / Н. С. Рязанова // *Ринок цінних паперів України*. – 2010. – № 5-6. – С. 33 – 40 (0,8 д. а.).
24. *Рязанова Н.С.* Фінансовий ринок: його генезис, сутність та функції / Н. С. Рязанова // *Фінанси, облік і аудит: зб. наук. праць* / К.: КНЕУ, 2011. – Вип. 17.1. – С. 179-185 (0,3 д.а.).

25. *Рязанова Н.С.* Інформаційна підсистема корпоративних фінансів / Н. С. Рязанова // Ринок цінних паперів України. – 2012. – № 8. – С. 65-72 (0,8 д.а.).
26. *Рязанова Н.С.* Теоретичні аспекти корпоративних фінансів: нові підходи / Н.С. Рязанова // Ринок цінних паперів України. – 2013. – № 1-2. – С.3-10 (0,8 д. а.).
27. *Рязанова Н.С.* Інформаційна функція корпоративних фінансів: її розуміння у світлі сучасного бачення сутності інформації / Н. С. Рязанова // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць НДЕІ Мін-ва економіки України. – 2013. – № 6. – С. 8-15 (1 д.а.).
28. *Федосов В.М., Рязанова Н.С.* Концептуальні питання теорії корпоративних фінансів / В.М.Федосов, Н.С.Рязанова // Ринок цінних паперів України. – 2013. – № 3-4. – С. 39-55 (1,6 д.а., особистий внесок – 0,8 д.а., атрибутивна концепція інформації досліджена у контексті корпоративних фінансів).
29. *Крисоватий А.І., Федосов В.М., Рязанова Н.С.* Корпоративні фінанси в контексті викликів сучасної інноваційної економіки / А. І. Крисоватий, В. М. Федосов, Н.С.Рязанова // Фінанси України. – 2013. – № 9. – С. 7-27 (1,5 д.а., особистий внесок – 0,5 д.а., досліджено інформаційну функцію корпоративних фінансів).
30. *Рязанова Н.С., Федосов В.М.* Фінансове рахівництво як інституційно-інфраструктурна складова інформаційної економіки / Н. С.Рязанова, В. М.Федосов // Фінанси України. – 2016. – № 3. – С.55-85 (2,0 д.а., особистий внесок – 1,0 д.а., розкрито сутнісні характеристики фінансового рахівництва).
31. *Рязанова Н.С., Федосов В.М.* Фінансове рахівництво як інформаційно-інфраструктурна підсистема сучасної мікроекономіки / Н. С. Рязанова, В. М. Федосов // Фінанси України. – 2016. – № 10. – С.39-64 (2,0 д.а., особисто автора – 1,0 д.а., досліджено особливості фінансового рахівництва мікроекономіки).

***У наукових фахових виданнях України,
що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах
та наукових періодичних виданнях інших країн:***

32. *Ryazanova N. S.* Information Function of Finance: Understanding of its Nature in the Light of Modern Information Paradigm / N.S.Ryazanova // Business Inform. (Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, Academic Journals Database, Scientific Indexing Services, Getinfo, SUNCAT Union Catalogue). – 2014. – № 10. – P. 337-344 (1 д.а.).
33. *Ryazanova N. S.* Financial Information as a Factor in Creation of the Value Added in the Innovation Market Economy / N.S.Ryazanova // The Problems of Economy. (Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, Academic Journals Database, Scientific Indexing Services, Getinfo, SUNCAT Union Catalogue). – 2014. – № 4. – P. 395 - 406 (1,3д. а.).
34. *Рязанова Н.С.* Финансовый рынок как экономическая категория: ее характерные черты, общественное назначение и функции в современном информационном обществе / Н.С. Рязанова // Проблемы экономики. (Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of

Open Access Journals, Academic Journals Database, Scientific Indexing Services, Getinfo, SUNCAT Union Catalogue) – 2015. – № 1. – С.299 - 312 (1,6 д. а.).

35. *Рязанова Н.С.* Институт финансового эккаунтинга (счетоводства) в архитектуре финансово-экономических институтов информационного общества / Н.С. Рязанова // Проблемы экономики. (Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, Academic Journals Database, Scientific Indexing Services, Getinfo, SUNCAT Union Catalogue). – 2015. – №2. – С. 226 – 239 (1,8 д. а.).

36. *Рязанова Н.С.* Концепция стоимости информационного продукта финансового счетоводства / Н.С. Рязанова // Бизнес информ. (Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, Academic Journals Database, Scientific Indexing Services, Getinfo, SUNCAT Union Catalogue). – 2016. – № 2. – С. 347 -355 (1 д. а.).

37. *Рязанова Н.С., Федосов В.М.* Фінансове рахівництво як інформаційно-інфраструктурна підсистема сучасної макроекономіки / Н.С.Рязанова, В.М.Федосов // Фінанси України. (Google Scholar, Research Bible, Global Impact Factor, Scientific Indexing Services, Directory of Research Journals Indexing). – 2017. – № 1. – С.26 - 51 (2,0 д.а., особисто автора – 1,0 д.а., розкрито особливості призначення фінансового рахівництва в макроекономіці).

38. *Ryazanova N.* Institution Concept of Finance of Information Society / N.Ryazanova // Modern Science. – 2017. – № 2. – P. 32-50. (1,0 д. а.).

39. *Ryazanova N.* Information Concept of Finance / N.S.Ryazanova // Modern Science, – 2017, №4. – P.64-78 (1д.а.).

***У наукових виданнях,
що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах:***

40. *Рязанова Н.С.* Новый взгляд на финансовое счетоводство информационного общества / Н. С. Рязанова // Бизнес информ. (Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, Academic Journals Database, Scientific Indexing Services, Getinfo, SUNCAT Union Catalogue). – 2015. – №4. – С. 244-254 (1 д.а.).

В інших виданнях:

41. *Рязанова Н.С.* Лизинг – уникальный инвестиционный механизм развития и технологического обновления предприятий / Н.С.Рязанова // Полімери в Україні – технології, інвестиції, розвиток: матеріали Міжнар. конф., 21.02.2007.– К., 2007. – С. 29-35(0,4 д.а.).

42. *Рязанова Н.С.* Стандартизація системи фінансового рахівництва у контексті розвитку ринку капіталів / Н. С. Рязанова // Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності: досвід та перспективи впровадження в країнах перехідної економіки: матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., 28.02-1.03.2007. Дніпропетровськ, 2007. – С.146-166(0,4 д.а.).

43. *Рязанова Н.С.* Удосконалення стандартів бухгалтерського обліку лізингу у контексті розвитку вітчизняного ринку лізингу / Н. С. Рязанова // Роль бухгалтерів і аудиторів у сучасному світі: матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., 7.12.2007. – К., 2007. – С. 210-214 (0,3 д.а.).
44. *Рязанова Н.С.* Практика застосування кейсів при викладанні корпоративних фінансів / Н. С. Рязанова // Досвід організації та активізації навчального процесу на основі впровадження інноваційних технологій: матеріали наук.-методич. конф., 05-08.02.2008. – К., 2008. – С. 415-417 (0,2 д.а.).
45. *Рязанова Н.С.* Особливості інвестиційного механізму лізингу у контексті сучасного розвитку ринку капіталів / Н. С. Рязанова // Проблеми конкурентоспроможності економіки в умовах євроінтеграції: регіональні аспекти: матеріали Міжнар. наук.-прак. семінар, 23-24.05.2008. – Запоріжжя, 2008. – С. 265-274 (0,2 д.а.).
46. *Рязанова Н.С.* Лізинг в Україні та роль оподаткування в його розвитку / Н.С.Рязанова // Актуальні питання оподаткування фінансових установ та операцій з фінансовими активами: матеріали наук.-практ. конф. ВР України, 22.04.2008. – К., 2008. – С. 59-63 (0,3 д.а.).
47. *Рязанова Н.С.* Державне регулювання фінансового регулювання з метою мінімізації його ризиків / Н. С. Рязанова // Державне регулювання на фінансовому ринку України 2009: Сьомий фінансовий форум, 11.12.2009. – К., 2009.
48. *Рязанова Н.С.* Особливості викладання дисциплін з питань ринку капіталів у контексті сучасної фінансово-економічної кризи / Н. С. Рязанова // Забезпечення відкритості, прозорості та об'єктивності оцінювання якості навчальної роботи студентів: матеріали наук.-метод. конф., 02.02.2010. – К., 2010. – С. 674-676 (0,2 д.а.).
49. *Рязанова Н.С.* Роль міждержавних фінансових організацій у діяльності міжнародного ринку капіталів / Н. С. Рязанова // Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу: матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., 22.04.2010. – К., 2010. – С. 380-391 (0,2 д.а.).
50. *Рязанова Н.С.* Окремі концепції інформації та її значення для ринку цінних паперів / Н.С.Рязанова // Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу: матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., 3.11 2011. – К., 2011. – С. 442-444 (0,2 д.а.).
51. *Рязанова Н.С.* Сутність інформаційної функції корпоративних фінансів / Н.С.Рязанова // Фінансування інноваційного розвитку України: стан, проблеми та перспективи: матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., 7.11.2013. – К., 2013. – С. 364-366 (0,2 д.а.).
52. *Рязанова Н.С.* Фінансовий ринок як економічна категорія / Н. С. Рязанова // Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку: матеріали Всеукр. наук.-прак. конф., 15.11.2013. – К., 2013. – С. 158-160 (0,2 д.а.).
53. *Рязанова Н.С.* Корпоративні фінанси в мовах сучасного інформаційного суспільства / Н. С. Рязанова // Фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: матеріали II Всеукр. наук.-прак. конф., 12–14.02.2014. – Кременчук. – 2014. – С. 13-16 (0,2 д.а.).

54. *Рязанова Н.С.* Невизначеність як характерна риса сучасного фінансового ринку / Н.С.Рязанова // Європейський вибір – нові можливості для прогресу та зростання фінансової системи: матеріали Всеукр. наук.-прак. конф., 24.04.2015. – К., 2015. – С. 237-240 (0,2 д.а.).

55. *Рязанова Н.С.* Особливості фінансової інформації як економічного ресурсу / Н. С. Рязанова // Ринок цінних паперів України. – 2015. – № 3-4. – С. 3-14 (1 д. а.).

56. *Рязанова Н.С.* Фінансове рахівництво як інформаційний інститут економіки ХХІ століття / Н. С. Рязанова // Фінансові механізми забезпечення розвитку економіки України в сучасних умовах: матеріали Всеукр. наук.-прак. конф., 15.04.2016. – К., 2016. – С. 212-214 (0,2 д.а.).

57. *Рязанова Н.С.* Фінансове рахівництво в діяльності державних органів управління в Україні / Н. С. Рязанова // Економіка, фінанси та управління: оцінка та перспективи розвитку: матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., 8.08.2017. – Полтава, 2017.– С. 122-123(0,3 д.а.).

58. *Рязанова Н.С.* Інформаційна підсистема фінансів – фінансове рахівництво – як складова економічної безпеки країни / Н. С. Рязанова // Безпека людини, суспільства, держави: матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., 28.10.2017. – К., 2017.– С. 242-244 (0,2 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Рязанова Н.С. Фінансове рахівництво у сучасному інформаційному суспільстві: теорія і практика. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – фінанси, грошовий обіг і кредит. – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2018.

Сформульовано інформаційну концепцію фінансів, що ґрунтується на розумінні інформації як невід’ємному атрибуті, внутрішній об’єктивній властивості фінансових відносин. Вперше в українській фінансовій науці комплексно досліджено фінансове рахівництво (від англ. financial accounting, що транслітерується українською як фінансовий екзаунтинг) – інформаційну інфраструктурну підсистему фінансів, що характеризується відкритістю інформаційних продуктів і послуг і об’єктивні реально існуючі у суспільстві зв’язки і взаємовідносини якої в інформаційному суспільстві організовуються у цілісний самостійний інститут. Розкрита сутність, особливості, призначення в економіці макро- і мікрорівнів податкового рахівництва, котре частково є підсистемою фінансового рахівництва. Взяті в цілому фінансове, управлінське і податкове рахівництво формують інформаційну підсистему фінансів, інфраструктурною підсистемою якої є бухгалтерський облік.

Ключові слова: фінанси, інститут фінансів, фінансове рахівництво, фінансовий екзаунтинг, інформація фінансів, фінансова інформація, інформаційна підсистема фінансів, інформаційна інфраструктура фінансів, відкрита інформація фінансів, інформаційна економіка.

АННОТАЦИЯ

Рязанова Н.С. Финансовое счетоводство в современном информационном обществе: теория и практика. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.08 – Финансы, денежное обращение и кредит. – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2018.

Сформулирована информационная концепция финансов, которая базируется на понимании информации как на неотъемлемом атрибуте, внутреннем объективном свойстве финансовых отношений. Впервые в украинской финансовой науке комплексно исследовано финансовое счетоводство (от англ. financial accounting, которое транслитерируется на русский язык как финансовый эккаунтинг, а на украинском – финансовое рахивництво) – информационная инфраструктурная подсистема финансов, которая характеризуется открытостью информационных продуктов и услуг и объективные реально существующие в обществе связи и взаимоотношения которого в информационном обществе организуются в целостный самостоятельный институт. Раскрыта сущность, особенности, предназначение в экономике макро- и микроуровней налогового счетоводства, которое частично является подсистемой финансового счетоводства. Взятые в целом финансовое, управленческое и налоговое счетоводство формируют информационную подсистему финансов, инфраструктурной подсистемой которой является бухгалтерский учет.

Ключевые слова: финансы, институт финансов, информационная функция финансов, финансовое счетоводство, финансовый эккаунтинг, информация финансов, финансовая информация, информационная подсистема финансов, информационная инфраструктура финансов, открытая информация финансов, информационная экономика.

ANNOTATION

Ryazanova N.S. Financial Accounting in the Modern Information Society: Theory and Practice. – Manuscript.

The thesis for Doctor of Economic Science degree on the specialization 08.00.08 – Money, finance and credit. – SHEI «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv 2018.

Based on the attributive concept of information the information concept of finance formulated. Notions of the primary (comprehensive) information and the secondary (not equivalent to the primary) information in finance explored, interconnections and interdependences between them in finance investigated. The primary information is an attribute of finance, and the human mind and technical means, perceiving and fixing the primary information, form the secondary information. All measurements and financial calculations are carried out precisely on the secondary information, which characterizing the properties of the primary, depends on it, but is not it. Discrepancies between the primary and secondary information are the cause of an information uncertainty and risks in finance.

The information approximation as the opposite of the informational asymmetry discovered in finance as an objective law. The information approximation visible manifested in the digital economy. The information asymmetry and information approximation exist in finance simultaneously, but the first one usually ahead of the second one. The information approximation has the asymptotical character, which based on the postulate of attributive concept of information, which means – it is impossible to

measure the primary information, and with the development of the society, the secondary information is as close as possible to the primary one, but the complete correspondence of the secondary information to the primary does not occur.

The financial accounting is an information subsystem of finance and in the modern finance plays a key role in approximation of the secondary information to the primary one. Theoretical and institutional pillars of financial accounting, its evolution during the last century, and perspectives in Ukraine investigated in the thesis. Financial accounting shows as systematic activities on detection, collection, analysis, and presentation to different information products and services, which contain exclusively opened information in acceptable and convenient for users forms and methods. The information is opened because contains not restricted by access information that does not belong to the confidential, secret or official. Jointly with the managerial accounting, the financial accounting creates the holistic information subsystem of finance. Bookkeeping is the information infrastructure subsystem of the last one. Functions and peculiarities of the financial accounting in the macroeconomic and microeconomic also explored and investigated in activities of Ukrainian central government and local finance. Uniqueness and role of financial accounting business investigated too. Discovered that in informational industry average statistical employee creates twice more GDP than average in Ukrainian economy.

Tax accounting investigated as a subsystem of the financial and the managerial accounting. Its peculiarities, functions and role of the tax accounting in the modern macro- and microeconomics discovered based on the information concept of finance, institutionalization concept, and modern knowledge of the phenomenon of information.

Additionally to objective properties of the information phenomenon which already explored by science, a unique phenomenon of financial information discovered: only financial information has ability to present everything in economy in a comparable in time and space value (monetary) measurement.

Keywords: finance, information function of finance, finance accounting, information of finance, finance information, information subsystem of finance, information infrastructure of finance disclosed information of finance, information economy, digital economy.